Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 22 СЕНТЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 114 (7460). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совете, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Совети ВЛКСМ Центральни Комитети 1986/87 шера Іан хана хьайбаш дика Іангара дахара, хьайбай продукци дукхагІа яккхаран эцаран тІехьа йоаржаяьча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогашка хьежар.

Цу дешах тІанйцача соцам тІа белгалдоаккх, юрта боахамен агропромышленни комплекса кхыча доакъойи болхлоша мохк социально-экономически дегІакхувлилга снхдара, кхачан ресурсаш Іоаяра йола парте XXVII съезда решенеш кхоачашъеш хьайбаш Іангара доахилга дика вІаштІехьдаккха, хьайбай продукташ дукхагІа яхара, эцара боарамаш Іалашдаь хиннилга. БІарччача мехка гІолла кертерча дакъе интенсивни фанторий чотагІа дикка дукхагІа дулх, шура, фуаш даьхад, цу продукташца Союза юкъарча фондашка поставкаш яра план кхоачашъелга Іалашдаьд. 1986 шера октябрь бетта денз 1987 шера июль бетта кхаччалца пачхахьалкхен ресурсашка цул хьалхарча Іай дІачуяхийтачул 5 процент дукхагІа шура, 4 процент дукхагІа дулхи фуаши дІачудахийтад. Предприятейи организацейн подсобни юрта боахамашка хьайбай продукци йоаккхилга лакхдаьд.

РСФСР, Белорусски ССР, Литовски ССР, Латвийски ССР, Киргизски ССР, кхыча союзни республикай дукхача колхозий, совхозий фермай къахьегамхоша доакъарах рационально пайда ийбара, интенсивни технологи, боахамий расчет, коллективнин дезалийн подряд, кхыйола къахьегам вІаштІехьбаккхарен стимулировани ярен прогрессивни формаш юкъекхувлара, производства культура лакхъяра кІийлен тІа хьайбайн коатІарча оалхазарийн продуктивность лакхъе вІаштІехьдаьннад, ханал хьалха кхоачашъйй планаш социалистически декхараши, СССР Кхачан программа кхоачашъеча дикка дакъа юкъедихьад.

Хьайбаш толаме Іангара доахача новкъостал дир дІахо предприятеш шоай лоІаме хилар шердара, мехка агропромышленни комплекса доал делгеи боахам лелабара экономически механизми эргаьккха-тоаяра, кхоачащдеш долча гІулакхаша, хІаьта иштта, бухсоцаш лакха хьокхамаш дахара фермай болхлой къахьегамеи общественнии хьинар айдара, царна культурно-бытови, медицински, торгови гІулакх делга тоадара тІехьа йоаржаяьча социалистически яхьа действенность лакхъяра центре а моттигашка а беча организаторски балхо.

Цунца цхьана колхозашеи совхозашеи агропромышленни комплекса цхьайолча кхыча предприятеша, объединенеша хьайбай продукци снхха дукхагІа яккхара йолча производственни потенциалах биззача боараме пайда эцанзар. Хьалха дІадахача Іан ханаца нийсдича шура яккхара, хьайбаши коа тІара оалхазараши хьалкхедара боарамаш лохдаьд Украински ССР, Молдавски ССР, Нохч - ГІалгІай АССР, Астрахански, Псковски, Волгоградски, Ростовски, Кургански, Тюменски, Ворошиловградски, Днепропетровски, Кировоградски, Николаевски, Одесски, иштта цхьайолча кхыча областий боахамаша. КарагІдьннача гІулакхех юха тІехьашка бовлар, къахьегама коллективацка организаторски массово – политически балха боарам лохбарах, кулгалдеча кадраштен специалисташтен шоашта тІадиллача гІулакха хьалхашка бехктокхаме ца хетарах, къахьегамен технологически дисциплина мела хиларах, фермай къахьегамхой йоагІа йоакхо ца ярах нийсденнад.

Хьайбаш леладеча цу тайпара гІулакхаш ла йиш яц. Партийни, советски, боахамий органаша долаш дола кхоачамбоацараш дІадахара кхы хьем а ца беш де дезараш де деза, дулх, шура, иштта кхыйола хьайбай продукци яккха, эца, кхачан лакха дикал йола продукташ дукхагІа арахеца лаьрхІа планаш кхоачашъяра шоашта могар де деза.

КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, Профессиональни Союзий Ерригсоюзни Центральни Советои ВЛКСМ Центральни Комитетои 1986/87 шера Іан хана хьайбаш толаме Іангара дахара, хьайбай продукци дукхагІа яккхара, эцара тІехьа йоаржаяьча Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннараш а лаьрхІа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ан Сийлен грамоташ еннай:

Союзни республикашта.

РСФСР-а;
Белорусски ССР-а;
Литовски ССР-а;
Латвийски ССР-а;
Киргизски ССР-а.

Автономии республикаштен краяштен, областаштен:

РСФСР-е гІолла — Коми АССР-а; Удмуртски АССР-а, Чувашски АССР-а, Краснодарски крайна, Приморски крайна, Ивановски областа, Камчатски областа, Московски областа, Свердловски областа;

Украински ССР-е гІолла — Волынски областа, Ивано-Франковски областа, Тернопольски областа, Хмельницки областа;

Белорусски ССР-е гІолла — Брестски областа;

Узбекски ССР-е гІолла — Ташкентски областа, Хорезмски областа;

Грузински ССР-е гІолла — Аджарски АССР-а;

Котъяьннараш а лаьрхІа КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ен Сийлен грамоташ еннай;

117 юртарча района:

колхозий, совхозий, боахамашта юкъерча, иштта кхыча предприятей, промышленни предприятейн организацейн юрта подсобни боахамий 936 коллективана.

1986/87 шера Іан хана хьайбай продукци дукхагІа йоаккхача, эцача дика хьокхамаш гойтача Эстонски ССР, Белгородски, Саратовски, Ульяновски, Мурмански, Житомирски, Могилевски, Кустанайски областий агропромышленни комплекса къахьегамхоша баь болх белгалбаьккхаб.

1986 шера 5 мартерча № 305 йолча СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен соцамо оттаяьча порядках итогаш а ергйолаш, 1985 шера 21 октябрерча № 995 йолча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ен соцам тІа белгалъяьхача условех 1987/88 шера Іан хана хьайбаш толаме Іангара дахара, хьайбай продукци дукхагІа яккхара, эцара тІехьа Ерригсоюзни социалистически яхь дІахо йоаржае мегаргйолаш лаьрхІад. СССР Госагропрома, кхыча министерстваштен ведомстваштен тІадиллад шоашца йоагІйоагІача отраслеви профсоюзий ЦК-ашца цхьана КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенешка а, боахамий механизм эргаьккха-тоаяра долча партен правительстван кхыдолча документашка а хьежжа, хІаьта иштта, шоаш кийчдаь доакъар хьайбай продукци йоаккхача дІадахийтар теркал а деш социалистически яхьа условеи хьокхамий переченага юха хьожилга.

Союзни республикай Компартей ЦК-та, парте крайкомашта, обкомашта, окружкомашта, горкомашта, райкомашта, СССР министерстваштен ведомстваштен, союзни автономии республикай Министрий Советашта, халкъа депутатий краевой, областной, окружной, городской, районни, юрта, поселкови Советий исполкомашта, агропромышленни комитеташта, объединенешта, профсоюзни комсомольскии органашта тІадиллад КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенега хьежжа агропромышленни комплекса предприятей, организацей къахьегама коллективий берригa низ хІара колхозе, совхозе, хІара ферме хьайбай продукци йоаккхилга хьаьдда лакхдара лаьрхІа хьаьча производственни потенциалах ма могга дукхагІа пайда эцара тІаберзабе аьнна. Доал дара йолча экономически методий лоархІам теркал а беш предприятешен объединенешен кхы а тІатеПагІа йиззача хозрасчетаген шоаш шоашта финансировани ярген яха, общественни хьайбаш леладара йола интенсивни методаш ма хулла чІоагІагІа коллективни, дезалий подрядаца ювза.

Хьалхадаьккхад, колхозаш, совхозаш, кхыйола предприятеш шоай ханнахьа Іана хьалашка болх бе кийчъяра гІулакх хьинаре чакхдаккха дезалга. ГІожа, моша, кхыдола доакъар дукхагІа Іоадара де дезараш тІаэца, царца общественни хьайбаши гражданий доалахьа дола хьайбаши диза Іалашде. Іа хьатІакхачалехьа кийчъяь яха хьайбаш чу лоаттаду помещенеш, кормоцехаш, машинаш, оборудовани. Къаьстта йоакхо е хьайбаш леладечарча болхлоша лакха овсарле йолаш къахьегара, быта, салаІара эша хьалаш хьадара.

* * *

КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-си дег тІара даькъала бийцар 1986/87 шера Іан хана хьайбаш толаме Іангара дахара, хьайбай продукташ дукхагІа яхара, эцара тІехьа йоаржаяь хиннача Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьнна — агропромышленни комплекса, кхыча министерствайи ведомствайи предприятей, организацей болхлой, хІаьта иштта цун берриг доаькъашхой, иштта, пар кхы тІехьагІа къахьегаме лакха хьокхамаш гойтара хьинаре, низ ца кхобеш къовсам лоаттабергхиларах, Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара баха ма боаггІа накъагІоргхиларах шоаш тешаш хилар белгалдаьккхад.

> КПСС Центральни Комитето, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК 1986/87 шера Іан хана хьайбаш толаме Іангара дахара, хьайбай продукташ дукхагІа яхара, эцара тІехьа союзнии автономии республикашта, краяшта, областашта, автономии округашта, юртарча районашта, колхозашта, совхозашта, боахамий юкъарча кхыча предприятешта, промышленни предприятейн организацейн подсобни юрта боахамашта юкъе йоаржаяь хиннача Ерригсоюзни социалистически яхьа итогашка а хьежа котъяьннараш лаьрхІача коллективашта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ан Сийлен грамоташ еннай:
>
> ### *Нохч-ГІалгІай АССР гІолла*
>
> 1. **«Советская Россия» яхача колхоза, Грозненски район;**
> 2. **«Гвардейский» совхоза, Надтеречни район;**
> 3. **Паччахьалкхен Ленина орден лелаеча «Шелковский» племенной завода, Шелковски район.**

Сийле хийла хьалхалаттарий!

15 сентябрга кхаччалца доакъараш дукхагІа кийчдаран цар дикал лакхъяран тІехье республика районашта, колхозий, совхозий коллективашта юкъе лаьттача социалистически яхьа итогашка а хьежа, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос, НГІАССР Министрий Совето, облсовпрофои ВЛКСМ обкомои соцам баьб.

Районашта юкъе:

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела цІе вымпел а луш

Хьалхара моттиг

хьожаяьй, шин кІирагІа доахана хІара условни керта 1,9 центнер доакъара единица тІакхеталга, иштта юкъара запас — хІара кертана — 18,8 центнер доакъара единицага кхоачаш доакъар доаккхалга Іалашдаьча

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА.

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Союза, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш

ШоллагІа моттиг

хьожаяьй, шин кІирагІа доахана хІара условни керта 1,9 центнер доакъара единица тІакхеталга, иштта юкъара запас—17,5 центнер доакъара единицага кхоачаш доакъар доаккхалга Іалашдаьча

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОНА.

Боахамашта юкъе:

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела цІе вымпел а луш

Хьалхара моттиг

хьожаяьй, доахана хІара условни кертана 29,6 центнерага кхоачаш доакъара единица Іалашъяьча Наурски района

«НАУРСКИЙ» СОВХОЗА,

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш

ШоллагІа моттиг

хьожаяьй доахана хІара условни кертана 27,1 центнерага кхоачаш доакъара единица Іалашъяьча Урус-Мартановски района

«УРУС-МАРТАНОВСКИЙ» СОВХОЗА,

доахана хІара условни кертана 25,9 центнерага кхоачаш доакъара единица Іалашъяьча Гудермесски района

«БЕЛОРЕЧЕНСКИЙ». СОВХОЗА,

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи диплом а луш

КхоалагІа моттиг

хьожаяьй, доахана хІара условни кертана 25 центнер доакъара единица Іалашъяьча Урус-Мартановски района

МИЧУРИНА ЦІЕРАГІЧА СОВХОЗА,

доахана хІара условни кертана 23,9 центнерага кхоачаш доакъара единица Іалашъяьча Наурски района

«ПОБЕДА» ЯХАЧА СОВХОЗА

Нов. Х. Б. Татриевна Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Автомобильни транспорта системе дукхача шерашка беркате болх барахи, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГІалгІай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Татриев Бексолта Хьамита — РСФСР автомобильни транспорта Министерства пассажираш дІа-хьа кхувлара йолча Нохч-ГІалгІай автомобильни транспорта территориальни объединене начальника заместитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 16 сентябрь.

ЧІОАГГІА ХЬИНАР АЙДАЬ

КЪАХЬИЙГАР ОКТЯБРА 70 ШУ ДИЗАРА ХЕТАДАЬЧА КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИКЕ РЕСПУБЛИКА КЪАХЬЕГАМХОША

Субботнике хьинаре дакъа лоацаш вар къахьегама ветеран, Грозненски Экспериментально - механически завода токарь, дикагІвола производственник Овсянников Николай Васильевич. 45 шу дизад токара говзал кара а ерзаяь цу специальностагІа цо болх бу. Цу юкъа итташ кагирхошта Іомаяьй цо ший говзал.

СУРТА ТІА: токарь Н. Овсянников.

Р. АУШЕВА сурт.

Дика дездир къахьегама цІей Грозненски Электроремонтни завода болхлоша. ЦаІ санна верригa а 52 саг араваьлар субботнике дакъа лаца. ДукхагІбараш шоай массазарча балха моттигашка къахьегаш бар. Къаьстта белгалбаьлар производства ветеранаш бола электрообмотчицаш Баулина Татьянан Гашина Любови. Цар шинне тоабаь йистебаьккхар вежарашха йолча Азербайджанера «Бакводопровод» яхача объединене чІоагГІа эшаш бола 2500 киловатт низ бола электродвигатель. Кхо эзар сом мах бола болх ба цар шинне баьр. Къахьегама ударникашта нийсса цу дийнахьа болх беш хилар Кудашова Алла, Зверев Павел, Губатулин Виктор, Рылина Екатерина, Куприяшкин Николай, кхыбараш.

СУРТА ТІА: Т. Баулинаи Л. Гашинан низ болча двигатела обмотка чакхйоаккхаш боахк.

Р. АУШЕВА сурт.

БІУБЕННА БОЛХ БИР

РЕПОРТАЖ

ХІанз а сабелгало яьннаяц ара. Цхьабакъда, Грозненски трамвайно - троллейбусни управлене коа дукха нах ба. Укхазара дІайолалу вай городерча коммунистически субботника йоккха талгІн. ЦаІ шоллагІчоа тІехьа тайп - тайпарча маршрутегІа дІайолх низ бола машинаш. Царна хьалхашка доахкача табличкаш тІа дІаяздаь да «Водитель Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизара хетадаьча коммунистически субботника чотагІа къахьегаш ва» яха дешаш.

— Доккха декхар латт тхона хьалхашка, — йоах ТТУ парткома секретара А. Пажидаева. — «ЦІеча шоаттден» доакъашхой ший ханнахьа балха дІакхоачабари цІабоалабари. Из кхета а деш, къахьегаргда тахан тха коллективо.

Эггара хьалхарчарца шоай троллейбусаш арайоах водителаша С. Шумейкоси Т. Кувечкоси. Къаьстта дош ала лов комсомольца В. Балакова кулгаллеча бригадах. Из управлене дикагІчарех цаІ я. Балха графикагІа барайтталагІча сентябре салоІаш яр из. Цхьабакъда, цІагІа Іанзар водителаш, ди хьалха субботника чотагІа болх бир. Из а — кхояьча электроэнерге чотагІа.

ТІехдика дІадоладир къахьегама дн № 2 йолча бригада коллективо. Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизара цІейна сийленца накъабахара йоаржаяьча социалистически яхье хьалхарча моттиге я из. Кхояьча электроэнерге чотагІа къахьегаш ба тахан трамвая водителаш М. Таймесханова, НГІАССР Лакхехьарча Совета депутат Л. Храмченко, комсомолка Т. Симбиева, парте членалла кандидат З. Омарова, дукха кхыбараш а.

Дукха ха ялалехьа укхаза хьагуллу тахан управлене коа, цехашка, административни гІишлошка, лоалахарча улицашка лостам бе безараш. Уж кхо бІаь гаргга саг ва. Хургва яьхар 245 саг мара вацар. Бакъда, царех дІакхийттар шоай лоІамагІа субботнике дакъа лаца баьхка хьалха укхаза болх беш хинна, хІанз пенсе бола къахьегама ветеранаш. Царех ба ерригача коллективо сийдеши лоархІаши бола В. Слепухина, М. Дик, кхыбараш.

Трамвайно - троллей б у с и и управлене коллективо санна сецца Іурра дІайолайир субботника вахта ГПАП-1 болхлоша а.

— Лине арабаьннаб тха дикагІбола водителаш Умаров, Алиев, Перфилов, Плотников, Глазков. Верригa а ши бІаь совгІа саг, — яхаш хоам бу субботника городской штабе цу организаце парткома секретара Евлоев Ахьмада. — Царех дукхагІбараш кхояьча доагора - смазочни материалий чотагІа болх беш ба. Октябра сийна йоаржаяьча социалистически яхье хьалхалаттарашца ба водителаш Омарови Гайсумови.

Лине арабаьннача водителашкара дІанйккхараш бархІ сахьат даьннача хана лоацчача митинге гулбелар. Ерригa коллектив хьинар кхо ца деш, къахьегара тІахьийхар предприяте керттерча инженера Б. Акиева, производства начальника К. Джамбулатова. Массане а могадеш тІанйцар цар аьннар.

БархІ сахьат даьнна ха. Дукха нах ба КПСС Грозненски горкома промышленно - транспортни отдела заведующе, субботника городской штаба кулгалхочун В. Соломатина кабинете. Цахаддаш болх беш я телефонаш. Тайп-тайпарча организацешкара хоам бу «цІе шоаттди» дІадоладарах. ХІанз а субботнике дакъа лаца араваьннав 220 эзар совгІа саг. Царех 64 эзар саг шоаш даим къахьегача моттиге ва. Къаьстта теркам тІабахийтаб кастта эксплуатаце дІаяла езача объекташта — цига къахьегаш пхи эзар гаргга болхло ва.

Грозненски машиннаькъа отделене болхлой, инженерно - технически болхлой, гІулакхера нах, цаІ санна берригаш а шоаш чуболча зланена гонахьа, машиннаькъа вокзала территоре тІа лостам беш ба.

— Болх дика - дІабода, — яхаш дувц машиннаькъа отделене керттерча инженера А. В. Романова. — Субботнике араваьннав 250 гаргга саг. ЧІоаггІа новкъостал ду тхона №№ 91, 106 йолча школай дешархоша, гонахьа бахача наха. Цхьадола балхаш хІанзле а дань даьннад.

Бераш — вай кхоане. Царна аьнна ду вай воай дикагІдола гІулакхаш. Кастта эксплуатаце дІаяла езача объекташта юкъе я пионерий Дворец. Тахан цу объекте къахьега арабаьннаб города бувзама предприятей болхлой. Цох лаьца хоам бу парте Ленински райкомера.

Заводской район Нохч-ГІалгІайчен столица промышленни юхь я. Субботнике укхаза араваьннав 50 эзар совгІа саг. Царна хьалхашка латта декхар — 860

(Инстедоалар 3-ча оагІо тІа).

Партийни вахар: балха стиль

ХЬА ДЕКХАР, КОММУНИСТ

КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленумо теркам тӀабахийта дийнад кадрашца бе безача партийни балхах, хьадийхад коммунистий бехктокхам айбелга. Укхаза боккха лоархӀам болаш я партийни порученеш, юххьанцарча партийни организацена ший декхараш дикагӀа кхоачашде таро лу урхаш я уж. ТӀадилла декхараш кхоачашдарга хьежжа гучайоал коммуниста вахара позици, цун партийность.

Химически реагентий Карабулакски завода юххьанцарча партийни организаце дукхагӀболча коммунисташа толаме кхоачашду КПСС Уставо, парторганизаце соцамаша хьалхашка увттаду декхараш. Берригача коммунистий дилагӀа дола дакъа чудоагӀа хоржача тайп-тайпарча партийни органашка — партгруппашка, цехови парторганизацешка, парткомо вӀашагӀъехкача комиссешка. Партийни вахаре хьинаре дакъа лоацачарех ба инженер-экономист Н. Тонкогубова, слесарь, Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема ветеран И. Кравченко, лабораторе начальник С. Абрамян, тепловоза машинист М. Борцчев, кхыбараш. Дукха да заводе цар дакъа лоацаш, цар хьинарца чакхдоаккхар.

Партийни организаце шеи луш йола поручени коммуниста карагӀдаргдолчунга хьежжа лу. Цхьа масал доаладергда аз. О. В. Кайбекова заводе балха ера профтехучилища яьккхачул тӀехьагӀа. мугӀарера болхло а йолаш, къахьега йолаелар. Гуш дар Ольга балхах ца кхералга, шийна тӀадилла моллагӀа декхар цо толаме кхоачашделга.

Комсомольцаша шоай вожак йир цох. ТӀехьагӀа Кайбекова КПСС членалла а хьанийцар. Болх а беш, заочно институт йистельккхар. Хоржамаш ду кампанеш йолча хана агитатор яр, цул тӀехьагӀа хоржамий участкови комиссе член. ТӀеххьара хоржамаш долча хана партийни бюрос мога а яь, агитпункта заведуюши хилар. Цул совгӀа кьоначa коммуниста, производственно-технически отдела инженера О. В. Кайбекова массазара а партийни поручени йолаш я — семинарски группа пропагандист.

Ольга Владимировнас толаме чакхъяьккхай Нохч-ГӀалгӀай обкома политически просвещене ЦӀагӀа йола марксизма - ленинизма заочни университет. ТӀеххьара хиннача районни отчетно-хоржамий конференце Кайбекова парте Сунженски райкома членалла кандидат хержай.

Укх масало хьахьокх партийни порученеша сага сакхетам мел лакхбу, кхы а бехктокхаме дола гӀулакхаш кхоачашде мишта Ӏомаву. Партийни порученеш кхоачашъяра дикача школах чакхбаьннаб С. Абрамян, Л. Вершовская, Н. Храмова, М. Борцчев санна бола коммунисташ.

Тахан къаьстта лоархӀаме я социалистически яхь дегӀайоалаярца, Ӏилман - технически прогресс сихъярца, боахама механизм эргаяьккха тоаярца ювзаенна йола партийни порученеш. Цу хьакъехьа дика масал да завода керттерча инженера В. А. Жидкова бу болх. Цун массазара партийни поручени я коммунистически къахьегама школе цо бу пропагандистски болх. Профессега диллача шо инженер хиларах тарра, технически прогресса карагӀдаьннар хадданза дӀадовзийташ, цунна пропаганда еш ва В. Жидков, автор ва из дукхача рационализаторски предложеней, шин изобретеней соавтор а ва.

Из «лазар» кхийтта ба коммунисташ В. Н. Кузин — контрольно-измерительни приборий цеха начальник, семинарски группа пропагандист. В. И. Горбаконь — капитальни гӀишлош хьалъяра директора заместитель, кхыбараш.

Беррига а коммунисташ партийни порученеш йолаш хилийта тхо гӀерте а, ала деза партийни балха дукъ массане а цхьатарра дӀаозац. Цхьайолча хана вӀаштӀехьадалац тха йоаггӀача бесса порученеш дӀаекъа, цул совгӀа коммунистагара цӀенхаштта хьадехац тӀадилла декхар дизза а ший ханнахьа а кхоачашделга.

Парторганизацена чубоагӀа коммунисташ балха тӀа дӀанийсбар лоархӀаме а ший тайпара творчески а гӀулакх да. Эггара хьалха ха деза коммуниста дикагӀа ховр фуд, цунна фу карагӀдаргда. Цхьабакъда, цӀаккха а йицъялийта йиш яц партийни дисциплина. КПСС Уставо дӀадех коммунисто шийна тӀадилла моллагӀа декхар кхоачашделга. Нахах тешаш а доагӀар дизза хьадехаш а хила веза. Халахете а, завода цхьайолча подразделеней кулгалхой, мукъа бац, яхаш бахьанаш доахаш, коммунисташ партийни порученеш хургӀоацаш кӀалхарбаха гӀерт. Из нийса практика яц. Теркалийнза ягъяц деша шоллагӀйола оагӀув а — беррига низ тӀабахчийта къахьегаш воаллачун кхы тӀа а порученеш телалга. Бакъдар аьлча, из «лазар» доаллаш я района партийни а советски а органаш. Юххьанцарча партийни организаце шортта хьабе болх болга ховше а, кхы тӀа порученеш телаш моттигаш хул.

Химреагентий Карабулакски завода партийни организаце хадданза теркам тӀалоаттабу партийни балхаца хӀаране дакъалоацаргдолаш хьалаш хьадара, партийни дисциплина, партийни мугӀараш кхы а чӀоагӀдара.

А. СИНЧИНОВ,
химреагентий Карабулакски завода парткома секретарь.

ХА ЦА ТУЛИЙТАШ

Малгобекски районера доакъар Ӏалашдераш республике шоллагӀча моттиге ба. Цунна шоай дакъа юкъедихьад «Малгобекский» совхоза къахьегамхоша. Геттара гӀадвугаш да цар даьха толамаш. ПланагӀа 550 тонн йол Ӏалашъе декхарийла бар боахама доакъар Ӏалашдераш, хӀаьта аргӀаш а даь, активни вентилировани а еш, кийчъяь йол 1000 тонн я. Соахка укх хана хинначул 150 тонн дукхагӀа Ӏалашъяьй из боахаме укх шера. Цул совгӀа 70 процентага дӀакхоачаш йола йол пачкаш а еш кийчъяьй. Еррига а йол фермашта уллув хьатӀа а эза дӀаоттаяьй. Планал совгӀа 500 тонн а хулаш. 1600 тонн ча Ӏалашдаьд боахама коллективо.

Къаьстта йоккха терко яьй совхозе моша доакъар алсамагӀа кийчдара а. Укх шера планагӀа 3540 тонн силос кӀоагаш чу йолла езаш яр «Малгобекский» совхоз, хӀаьта хӀанзлехьа чуеллай 4104 тонн. Со цу боахаме хиннача дийнахьа мошача доакъара лаьрхӀа хьажкӀаш хьокхаш боахкар боахама шоллагӀча бригада болхлой. Белггала ала деза, Балоев Кайса керте латтача цу коллективо бригадни подрядагӀа къахьегаш хилар. ХӀаранена дика хов тӀеххьара хьахулачунга хьежжа шийна ахча, ча, йол, доакъар совхоза администраце лургхилар. Цудухьа кхай тӀа хӀама ца дуташ чуэц цар хьажкӀаш. ХӀаьта комбайнаша, жаткаша хьокхаш йола хьажкӀаш цхьа минута хинна а ха ца тулийташ моша доакъар чудуллача кӀоага тӀа дӀакхухьаш ба боахама дикагӀбола водителаш Яндиев Мухьмад, Картоев Халихан, Картоев Бек-Хан, кхыбараш. Дийнахьа 36 — 40 тонн хьажкӀаш дӀахьу царех хӀаране. 60 — 80 процент ден нормаш тӀеххоачаш а еш. Доакъар дӀакхахьа хьатӀауха машинаш цхьан минута гоа ца еш хьал а юзаш дӀаухийташ ба комбайнераш Коттоев Борис, Картоев Мувса, кхыбараш.

ХьатӀайоагӀа Картоев Халихана лехкаш йола Г-53 яха машина. Массехк минута ялалехьа хьалъюз из. Доакъар чудоллаш латтача кӀоага тӀа хьалвода. Цунна тӀехьа хьалдолх тхо а. Ца хаддаш увгӀаш лелача шин трактораца кӀоага чу ӀотоӀадеш да моша доакъар. КӀоаг хьалбиза баьннаб ала йиш йолаш ба. Аз даьча хаттара жоп луш, боахама дикагӀволча тракториста Фоминых Александра йоах:

— Укх кӀоага чу хӀанзлехьа 1600 тонн доакъар деллад оаха.

Белггала ала лов, боахама механизаторий цхьаькха цхьан толамах а. Лоаццача юкъа ка бола ялат чуийца а баьнна, хьатӀадоагӀача шерарча хьувкъама тешшаме лард йоллаш ба уж хӀанз. Гуйран дув ялат дӀадера кхаш кийчдеш ба Пешхоев Мувса керте латтача бригада механизатораш.

Ден нормаш 150 — 200 процент кхоачаш а еш, цу бригаде хьинаре къахьегаш ба вежарий ЭнгиноевгӀар Саварбеки Сулими, Балоев Мухарбек, кхыбараш. ХӀаьта боахаме хӀанзлехьа аьха даьккхад 3100 гектар лаьтта, 800 совгӀча гектара тӀара дар кийчдаьд гуйран ялат дӀадера. Укхаза къаьстта терко ю хьадеча балхий дикал лакха хилара.

Р. АУШЕВ.

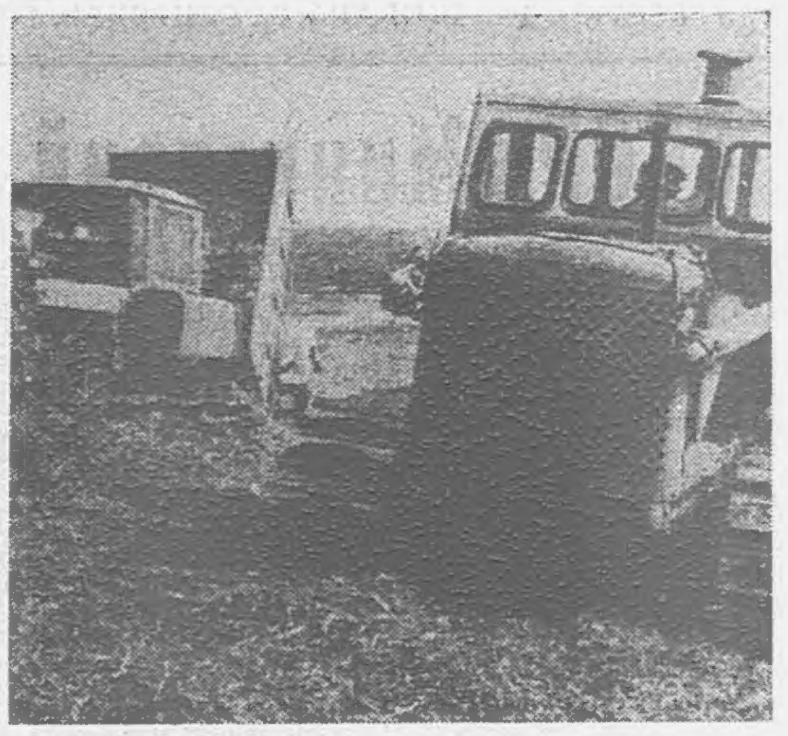

СУРТАШ ТӀА: хьокхаш латт хьажкӀаш; дикагӀвола комбайнер Картоев Мувса; моша доакъар кӀоага чу дуллаш йоахк Коттоев Мувсайн (аьрдехьаръяр) Фоминых Александрен трактораш.

Автора сурташ.

Юрта боахама болхлошта Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Юрта боахаме дукхача шерашка беркате болх барах, лакха хьокхамаш гойтарах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла юрта боахама болхлошта:

Гакаев Абдулхамида — Шалински района «Предгорный» совхоза отделене управляющена.

Гугинский Василий Сергеевича — Наурски района Кирова цӀерагӀча совхоза тракториста.

Новокшонов Геннадий Михайловича — Наурски района «Россия» яхача колхоза тракториста.

Хакуев Аслудин Дебировича — Наурски района «Россия» яхача колхоза тракториста.

Шильдяев Виктор Андреевича — Наурски района «Красное знамя» яхача колхоза тракториста.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 16 сентябрь.

Нов. В. В. Ляховна Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, ваьча денз 60 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Ляхов** Виталий Васильевича — Грозненски электроремонтни завода директора.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера 16 сентябрь.

КӀОАРГАГӀА ӀОМАДЕ РЕВОЛЮЦЕ ӀИЛМА

Укх деношка КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкоме чакхъяьлар «Н. Ф. Гикало, А. Д. Шерипов, ГӀ. С. Ахриев — Нохч-ГӀалгӀайчене Советий Ӏаьдал оттадара тӀехьа къовсам лоаттабьраш» яха Ӏилма-пропагандистски конференци. Цига дакъа лаьцар Ӏилманхоша, партийни советски болхлоша, хьехархоша. Конференци хьаеллаш къамаьл дир КПСС обкома секретара Е. В. Тумсоева. Цо белгалдаьккхар тахан, советски халкъ революционни эргалонаш еш долча хана, дӀадахачун истори кӀоаргагӀа йовзар чӀоаггӀа лоархӀаме долга. Вай дегашка даим яхаргъя революце тешамеча къонгий — Н. Ф. Гикало, А. Д. Шерипова, ГӀ. С. Ахриева цӀераш. Вайна а хургдолча ноахалашта а революцена гӀулакх дара бокъонца дола масалаш а хинна дӀаэттай уж.

Къулбаседан Кавказе Советий Ӏаьдал оттадеш денали майрали гойтача, цӀи хезача революционерий Н. Ф. Гикало, А. Д. Шерипова, ГӀ. С. Ахриева вахарен политически наькъах, цар интернациональни, патриотически, атеистически сакхетамах, керда вахар бахьан лоаттабаьча къовсамах дийцар историе, социологе, филологе Нохч-ГӀалгӀай института Ӏилман болхлоша Э. Мужихоевас, М. Цицкиевас, Ш. Ахмадова, И. Мунаева, Х. Хизриева.

Нохч - ГӀалгӀайчен лаьтта Советий Ӏаьдал чӀоагӀлуш доагӀача шерашка Н. Ф. Гикалос, А. Д. Шерипова, ГӀ. С. Ахриева лаьцача даькъах, цар Нохчашкахьеи ГӀалгӀашкахьеи хиннача «халкъа советий» ийрчача гӀулакхашта духьала лоаттабаьча къовсамах дийцар Л. Н. Толстоя цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета хьехархочо А. Бугаевси ЧИГПИ хьехархочо Л. Бугаеваси.

Ножай - Юртовски района А. Шерипова цӀерагӀча колхоза парткома секретара В. Вижаева, А. Шерипова цӀерагӀча ГНПЗ воккхагӀволча оператора В. Курилова, ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» завода слесара, СССР Лакхехьарча Совета депутата Т. Халгуева дийцар революционерий цӀераш лелаеча шоай предприятей коллективаша доахача къахьегама толамех.

Теркам тӀабахийта ладийгӀар гулбеннараша Л. Н. Толстоя цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета профессора В. П. Крикунова даь къамаьл. Цо белгалдаьккхар, революце ханара истори Ӏомадеча вай республике кхоачамбоацараш кӀезига доацилга. КӀоаргагӀа тахка еза из ха.

Конференце лаьрххӀа рекомендацеш тӀанийцар.

М. МУРАТОВ.

ФУД НОВКЪАДАР?

КӀезиг-дукха эргалонаш хиннай тха Албаст-бер чу а. ХӀаьта фуд эргадаьннар? ХьалхагӀа юкъара яр оаха лелаеш йола жа леладу ферма. ХӀанз тха дезала хьееннай из. 860 устагӀана Ӏунал ду оаха. Совхозаца дӀа-хьа леладеш дола гӀулакхаш а чековой системагӀа леладу оаха. Цу гӀулакхо дикка айбаьб тха балхацара безам, айденнад тха алапеш а. ДӀабахача бархӀ бетта 21 тонн планал совгӀа дулх тӀакхийттад тха жа Ӏула. ХӀаьта цхьа устагӀа тӀера а баьннабац.

Чекови книжка доалл са киса. Аьлах деннар мара цхьа сом тӀерадаьннадац шера боахама гӀулакхашка дӀаахийта, аьнна, хьаденнача 14700 сом ахчах. Кхом беш дӀадохийт оаха хӀара тхоай сом. Дукха экономи яьй алапена лаьрхӀа хьахийцача 5100 сом ахчах а: совлен нах лелабац оаха балхашка.

Из беркат даьннад тхона, жа леладерашта, перестройках. Бакъда, цунга денз дӀайиккхар хьалдоалаш дац. Из деррига а сага фактор яхача гӀулакхаца дувзаденна а да. Аз сай дезал дӀабийцача ховргда шоана тхона фу эш. Кхо бер да са школе даха ха йоацаш. Ха хьатӀаккхачача школе-интернате дӀаденна а уж аз дешанза дитац. Цул совгӀа нана, воша, са сесаг я соца къахьегаш. Юрта, городе бахача наха санна гӀулакх, теркам эшаций царна а? Из укх эри ара боацаш ба. Электрически сердал ецаре деррига а дайнадар. Телевизор, радио-м ювца а езац. Цар оаз хазац тхона. Газеташ-м вӀалла дага а дохац.

Цхьа цӀалг да укх йоккхача моттиге гувна тӀа дагӀаш Михо эгаду из. Эрзах яьча плитай низ бисабац из хьаллаца. Пенаш тӀера чӀорам а даьна варьенна чура ардакхаш гучаяьннай.

Дукха ха я, кӀеззига дӀахо а даьккхе кирпишкех цхьа цӀалг де тхона, яхаш, оаха дехар ду. Совхоза гӀишлонхой тхога лерг дуллаш бац. Дукха ха йоаццаш вена мастер И. Бузуртанов а соца гӀар а яь дӀавахар. Кирпишках облицовка а яь, дутаргда аз ер цӀенош, йоах цо. Ай, мишта дут Ӏа ераш облицовка а яь, тӀаккха дохаденнача чурча пенашта фу дергда вай, аьлча, эгӀаз а ваха даийккхар. Хов сона, совхоза директегара из дош ца доагӀалга. Хов сона, юххера а из цӀа укхаза хьал ца дича даргдоацалга. ХӀаьта Ӏа хьатӀа ма доагӀий. Иштта, шоайдар юкъе а тувсаш, юкъара гота дӀа ца яхийта гӀерташ бола нах нийслу тха совхозе а, ала, гӀерт со-м.

Цхьа бани а езар тхона укхаза. Оаха тхоай дезала декхар-м дизза кхоачашдергда.

Х. МИЦАЕВ.
«Назрановский» совхоза № 7 йолча жа ферма бригадир.

СССР ИНДУСТРИАЛИЗАЦИ: ИСТОРИИ ОПЫТИ

«Ха, дӀахьалхашкахьа гӀо!» Штурмаш. Рекордаш. Лозунг — хьалха латтача капиталистически мехкашта тӀехьакхеи царех хьалхадовлен. Кинохроника кадраш: гӀишлош, заводаш-гиганташ, колхоза кхай тӀара цӀена трактор, сиха а кадай а нах. Гемпаша деррига кхоачашду! Хетаргахьа, иштта историенен советски наьха кхетам чун дахар СССР индустриализаце куц.

ИСТОРИЧЕСКИ ХИЛАНЗА ДАРГДОАЦАР

Промышленни дегӀаахара боараме революци хилалехьа Росси тӀехьаюсар хьалха латтача капиталистически мехкел. Хьал кхы а воча даьлар дунен хьалхарчеи граждански тӀемаша а доазол дехьарча интервенце а мохк бохабаьчул тӀехьагӀа. 1913-ча шера хинначох алхха 13,8 процент мара яцар 1920 шера яьккха промышленни продукци. Советски паччахьалкхенна хьалхашка эггара хьалхарча аргӀана кхоачашде деза декхар а хинна дӀаэттар промышленность юхаметтаоттаелен дӀахо дегӀайоалаелен. В. И. Ленина яьхачогӀа, (ПСС. т. 42, оагӀ. 157) беррига халкъа боахам юхахьабаран из цу ханарча дикагӀйолча техникаца Ӏалашбаран лаьрхӀа яр 1920 шера оттаь (10—15 шера лаьрхӀа) Россе электрификаци яра йола эггара хьалхара перспективни Паччахьалкхен план (ГОЭЛРО план). ГОЭЛРО план дикка тӀеххоачашйир.

Мехка производительни низаш 20-ча шерашка юхаметта ме оттаду халкъа боахам овлангара эргабаьккха тоабе безилга, цун техническа базана модернизаци е езилга тӀехь-тӀехьа дукхагӀа холуш дар. Тишъеннача, юаеннача оборудоване, касткаста йоха а йохаш, лохйора къахьегама овсарле, нах лозабора. Юрта боахама а чӀоаггӀа эшар техника. Гоннахьа капиталистически мехкаш долчен Европе фашизм хьахулаш латтачеи хьале СССР-о боккха лоархӀам бора обороноспособность чӀоагӀъяра. Технически хьакъехьа лохача боараме дар ткъоалагӀча шерашка ЦӀе Эскар, яхаш дагадоагӀар маршала Г. К. Жуковна. ЦӀенхаштта теркам тӀабахийта безаш яр социальни проблемаш. масала дукха бар бе болх боаца нах городашка (официально дӀаязвьвар 1928 шера бе болх боацаш 1 миллион 576 эзари саг). Из деррига а Ӏаткъар мохк индустриальни эргабаккхара. 1925 шера хиннача, индустриализаце съезд аьнна цӀи тилла йолча парте XIV-ча съездо решени йир: «Машинаши оборудовании арахьара хьатӀакххуьа мохк болчара машинаши оборудовании хьаеш бола мохк СССР-ах хургбола экономика хилийта» аьнна.

ТОЛАМАШИ ХАЛОНАШИ

Бакъда 1929 шера май бетта Советий Ерригсоюзни V-ча съездо партеи общественни дукха ира дискуссеш хинначул тӀехьагӀа мара чӀоагӀъянзар оптимальни. геттара низкъала хинна 1928—1932 шерашкара цхьоалагӀа пхе шера план. Белгалъьяьча перспективаша тамаш яйтар. Хьалхарча пхе шера дӀаяхийта хиннчарел 4-зза дукхагӀа средстваш хьожайир промышленносте капитальни гӀишлош хьалъяра. Къаьстта сиха дегӀая йоагӀар еза-йоккха индустри. ЦхьоалагӀа пхе шера план къувсареи дувцареи предмет а хинна дӀаэттар СССР-е меттел, доазол дехьа а. Дукханеша йоахар из йохаргья, хӀанз а низах беха болча мехка могаргдац иштта дегӀаба, яхаш дувцар. Парте мугӀарашка индустриализаци елга юхаувза яха тӀахьехамаш сихделар, «готтача моттигашта» нийсса хургдолаш, сих ца луш, тыл тӀехьаккхеш дӀадаха деза йоахар. Бакъда кхыйола уйла котъьлар, 1929 шу юкъе кхаьчача гӀолла иштта а йоккха йола задаеш кхы а йоккхагӀъеш решенеш тӀанийцар. 1929 шерах цу ханарча наха «Сийлахь-доккхийча хувцамий шу» аьнна цӀи тиллар. Цу хана денз мохк индустриальни дегӀаахара доккхий толамаш доахаш хилар. Уж дахара тӀабахийтабар беррига низ а средстваш а.

Индустриализаци яра советски халкъа геттара боккха низ тӀабахийта а шийна дахара эша дукхадар юхаоза а дийзар. ДегӀадахкача капиталистически мехкашка колонешкара средстваш хьаӀувдарен арахьарча заемийн чотагӀа еш хиннача индустриализацел эргаш йола Советски Союз духьала шийн средствах тийша яр. Писатела Андрей Платонова говза ма аллара, индустриализаци хьалъе лаьрхӀа яр «Къеча мехка, социализм хьалъяра ший дегӀа са дӀалургдолча, тӀехдаьнна денал долча сага. Из уйла чӀоагӀъеш доаладе кӀезига дац бакъдараш. Кхачанца нах Ӏалашбара юкъейоалаяь карточни система. иштта къеча хьал тӀа доллаше а, доазол дехьа ялат а дохкаш нийцача валютни средствах хиланза яргйоаца оборудовани эцар. Доккха доаца алапи, индустриализаци яра цу тӀера хаданза заемашта ахча сецадар. Бахара эша фусамаш къе яр. гӀишлош еча толашка бахар нах, барака чу мекги Ӏоотабе моттиг кхаьчача доккхал дора. Иштта къе хьал доллаше а шоаш кхо ца беш къахьегар наха.

«Наха заводаш хьалйора дувца ца хезача халача хьалашка, — яхаш яздаьд Илья Эренбурга. — Хетаргахьа, цхьаккханеша а цӀаккха а иштта гӀишлош яьяц, е ерг а яц». Халонаш а ловш, болх бора. ГӀулакх латтац ше кхо ца варах а цхьа «цӀена сакхетам хиларах а». Керда общество хьаеш, хеталора, сага ший дола ираз дикагӀча ханашка Ӏалашдергдолаш тӀехьа а тетта, дукхха бараш чӀоаггӀа сиха тийшар шоай ираз таххане а нийсденнад аьнна, хӀаьта из сакхеташ, боккха мах беш болча общественни къахьегамца хиларах а. Шоаш эшаш хиларах сакхувш бар нах — цунца яр наьха хьинар хьахула моттиг.

Бакъда, общественча хьаллошта юкъе хьахилар цу хана оалаш хиннача «парткомандирий» цӀенача, социализмана тешаме болча кулгалхой тайпа. Цар балха керттера метод яр администрировани. Шоаш ходолийташ дар 30-ча шерашка Сталина культ личность лакхлуча хьалашка дийнна гӀалаташ, социалистически законность телхаделга. Из бахьан долаш цхьайола промышленноста Ӏилма - технически организаторски кадраш лийцар.

Индустриализаце хьахьекхар штурмовни шоай лоӀамагӀареи методаш керда техника караерзаеча, къахьегама дикали эффективности лакхъеча низ боацаш хилар. Энтузиазм профессионализмацеи компетентностацеи вӀашагӀтохар — цох латтар шоллагӀча — пятилетке (1933—1937) оттадаьча декхарий маӀан. ЦӀенхаштта караэца дезаш дар кадраш кийтъяра гӀулакх, дӀадаккха дезар социальни сфера дегӀаухилга теркал ца дар. ШоллагӀча пятилетка шерашка городерча болхлой класса вахара боарам дикка лакхбелар. цунна тешал ду 1935 шера баха нах кхачанза Ӏалашбеча карточни система дӀаяккхарои халкъа потреблене боарам шозза совгӀа пятилетке лакхбенна хиларои.

ПРОИЗВОДСТВА НОВАТОРИИ БОЛАМ

1935 шера промышленноста хьалхашка эттар балха кердача формашка довлара цӀенхаштта декхар. Из толаме кхоачашдарах тийша дар дукхха а, эггара хьалха къахьегама овсарле лакхъяр а экономически потенциала хьалхарча этапе хьадаьчох эффективни пайда эцар а долаш. Юххьанца из проблема кхоачашъе гӀертар къаьнача тайпара. Хьаддача хана кердача нормашка довлара приказ техар. Бакъда из приказ моттигашка кхоачашде йиш хиланзар. Мичахьа, мел лакхъе еза нормаш? Цу хаттара жоп дала йиш яцар болхлоша шоаш доккха новкъостал ца дича. Иштта хьале хьахилар стахановски болам. 1935 шу аханел тӀехдаьннача хана донецки шахтера Алексей Стаханова цхьан смене 14 норма яьккхар. Цунна тӀехьабаьннача, къахьегама рекордаш йоахача производства новаторий болам берригача мехка дӀабаьржар.

Цун болама маӀан дар хьалха латтача болхлоша, эггара кердагӀйола техника кара а ерзаяь, къахьегам рационально вӀаштӀехьа а баьккха, балха ханах интенсивно пайда а нйца, къахьегама овсаре цӀаьхха чӀоаггӀа лакхъяр. Шерра пайда эцар къахьегама материальнии моральнии поощрени ярах. Къаьстта аьлча, дӀадаьлар хьалха юккъера луш хинна алапи. 30 шераш аханел тӀехдаьнначул тӀехьагӀа стахановцаш къаман турпалаш а хинна дӀаэттар. Цар портреташа хозйора городий улицаш, цӀей дездеча демонстрацей колоннаш. Иштта хьале болхлочун сий сиха лакхлора, кхы а доккхагӀа толамаш даха гӀертар.

Стахановски болама опыте деррига а хиланзар цхьатарра маьхе. Цу шерашка гучадаьлар цхьацца болхлой рекордаш яха лаьца никъ харцахьа хилар. Болх ритмични вӀаштӀехьбаккха безар, производства тайп-тайпара участкаш айхагӀа вӀаши ювза езар. ХӀаьта бакъдар бакъдолчча дус. Стахановски болам бахьан промышленность балха кердача нормаш тӀа яккха а цунца къахьегама овсарле дикка лакхъе, хьалхарчул дикагӀа хьокхамаш долаш шоллагӀа пятилетка кхоачашъе а езар. Стахановски болама опыто, дукхача кхыча кердача гӀулакхаша а санна, хьахьекхар: дукхача наьча инициатива дӀайолаелча мара толам боаккхаш ца хилар.

1928—1941 шерашка йизза йоацача кхаь пятилетка хана болх бе йолаялийтар 9 эзар йоккха промышленни предприяти, хьадир производства дукхха дола тайпаш: энергетически металлургически оборудовани, металлах хӀамаш ю станокаш, автомобилаш. тракторaш, самолеташ, электровозаш, тепловозаш, наькъа, гӀишлош ю, юртбоахама чоалхане машинаш, электромашинаш, прибораш. 1913-ча шераца нийсйича валовой продукци 1940 шера 7,7-зза дукхагӀа хилар, цунца еза - йоккхача индустре керттера дакъа — машинаш хьаелгеи металлах хӀамаш елгеи — 30-зза. Промышленни дегӀаахара хьакъехьа США-л тӀехьа дунен тӀа шоллагӀа моттиг лаьцар Советски Союзо. Цу шерашка хьалъяь социализма материально - технически база чӀоагӀа хилар гучадаьлар советски халкъо фашистски захватчикашта духьала баьча Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема бирсача шерашка.

Олег ХЛЕВНЮК,
исторически Ӏилмай кандидат.

(АПН).

ОВСАРЕГIА КЪАХЬЕГА

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

«Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизарга кийчо яра» болча КПСС ЦК Соцам тIа белгалдаьккхад юбилейна накъадолхаш берригача советски наьха низи терками КПСС XXVII съезда решенеш, шийтталагIча пятилетка. 1987 шера планаш кхоачашъяра тIаберзабе беза, аьнна.

Берригa светски нах санна вай республика къахьегамхой а кийчлуш ба доаггIача тайпара деза цIей белгалдаккха.

Кхоачашде низкъало декхараш дар укх шера тIанийцараш. Уж кхоачашдеча дуккхача коллективаша шерра юкъекхувл производство дегIайоалаяра йола чура тароаш. Цар гIо ду производства эффективность лакхъе, продукци дикагIа хилийта.

ДIабахача 8 бетта республике гIолла промышленни продукци тIакхетара боарам 2 процент лакхбеннаб. Из ерригa а духхьал къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа тIакхийттай.

Планал совгIа даьккха мехкдаьтта, газови конденсат а йолаш, 95 эзар тонн я, газ 90 миллион кубометр. БархI бетта заданел совгIа иштта арахийцад 504 тонн полиэтилен, 119 эзар единица чухьа дувхаду, 45 эзар единица тIехьанахьа дувхаду трикотажни барзкъаш, 61 тонн кондитерски 139 тонн макаронни изделеш.

ДIабахача бархI бетта соахка цу ханаца нийсдича продукци арахецалга дегIадоаладаьд НПО «Промавтоматика» опытни заводо 27,1 процент. «Оргтехника» яхача производственни объединене 10,9 процент, электромеханически заводе 11,1 процент, «Чечингражданстроя» чуйоагIача аьшкбетонни изделейи конструкцейи заводе 30,7 процент, моттигерча промышленноста чуйоагIача химзаводе 10,5 процент. Призводства боарам иштта тIакхийттаб Гикаловски консервни заводе, «Ачалуки» яха хий доаккхача заводе, Шалински Шелковски райпищекомбинаташка, Нохч-ГIалгIай агропрома чуйоагIача аьшкбетонни конструкцей заводе.

Цунца цхьана тIехьадусаш да ацетон, фенол, синтетически спирт, мехкдаьтта аппаратура, механизированни гIишлон-монтажни инструмент, чакхъьаккха хьу, гIишлон кирпишк, швейни изделеш арахецара заданеш кхоачашъелга.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да социальни программа кхоачашъеча. Кхоачам болаш арахецац халкъа эша товараш а.

ДIабахача бархI бетта республике арахийцад (корта бохабу маларалаш доацаш) 291 миллион сома маьха халкъа эша товараш, из 6 процент дукхагIа хул 1986 шера цу ханаца нийсдича. Цхьабакъда, уж товараш арахецара задани 99,3 процент мара кхоачашъяьяц. Декхар тIадисад Грозненски ремонтно-механически завода, «Пищемаш» завода, «Чечингушстройматериалы», швейни производственни объединенешта, кога гIирс беча фабрикана.

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Договорашка хьежжа заказаш кхоачашделга лоархIамегIа долча декхарех цаI да предприятей.

БIарчча хьанийцача договорни дисциплина боарам тIеххьарча беттaшка дикка лакхбеннаб. Нагахьа санна хьалхарча квартале поставкашка хьежжа тIанийцача декхарашка диллача продукци маьхалъяккхара план 97,2 процент мара кхоачашъянь хиннаеце, хIанз из цифра 98,1 процентага дIакхаьчай.

ХIьта а гIулакх бокъалгахьа даьннарг лархIа дагIац, хIана аьлча, республикерча промышленни предприятееxи объединенееxи 75 процент яраш мара договорни декхарех лоархIаеш яц. Из бахьанце дIа ца луш йисай 24,3 миллион сома маьха продукци. Къаьстта доккхий декхараш тIадисад «Трансмаш», «Пищемаш», биохимически, «Металлист» яхача заводаштен «Силуэт» яхача производственни объединенен.

Договорни декхараш кхоачашделга къаьстта теркаме эцаш да хIанз социалистически яхьа итогаш еча хана. ХIьта цу яхье хьинаре дакъа а лоацаш, ший партнера балха тIа Iаткъаргдола гIулакхаш ца нийсдолийташ, дика продукци лоаттаеш волчо мара бокъо яц котвеларга дог даха.

ХIанз а тIехьа чIоагIа ира йолаш юс дика продукци арахецара проблема.

Иштта лакхарча категорегIа продукци арахецара бархI бетта план 96,4 процент мара кхоачашъяьяц. Из фу яхалга да аьлча, соахка укх ханаца нийсдича цу тайпара продукци арахецалга 3,2 процент лохденнад. ВогIа хиннай «Пищемаш», «Электронинструмент» заводаша, кхыча предприятеша арахеца продукци.

Чакхбаьннача бархI бетта Нохч-ГIалгIай АССР промышленностера хьокхамаш дикка тоаденнад. Къахьегама овсарле лакхъяра план 103 процент кхоачашъяьй, соахка укх ханаца нийсдича хIара болхлочоа юкъера лоархIаш хьаеш йола продукци 2,4 процент дукхагIа хиннай.

Дика къахьегаш хиларца белгала я «Грознефть» производственни объединене, Грозненски ремонтно-механически завода, «Промавтоматика» НПО опытни завода, электромеханически завода, номер 3 йолча маьхк еча завода, Серноводски минеральни хий арахецача завода, хIьта иштта Шалински, Веденски, Ножай-Юртовски райпищекомбинаташ.

Цунца цхьана къахьегама овсарле лакхъяра заданех 20 предприяти лоархIаьяц, хIьта цхьан болхлочоа юкъера лаьрхIача хьахулар лохденнад 24 предприяте. Царна юкъе я «Электроинструмент», «Металлотара», «Металлист» яха заводаш, Ножай-Юртовски мехлесхоз, кога гIирс бу фабрика, кхыяраш.

Соахка укх ханаца нийсдича паччахьалкхен капитальни вложене чотагIа наха чубаха цIеноп хьалдара план республике 39 процент дегIаенай. ДикагIа пайда эц соцкультбыта объекташ хьалъяра хьахецача рузкъах. Цхьабакъда, объекташ хьалъяра ханаш — дукхагIа йолча хана юкъагIйоах. ДIабахача бархI бетта напвложеней лимитах пайда эцалга республике 85 процент мара кхоачашдаьдац, цунца соцкультбыта объекташ — 72 процент.

ГIишлон-монтажни организацеша подрядни балхаш шоай низашца дара задани 98 процент мара кхоачашъяьяц. Цу декхарех 52 предприяти лоархIаьяц. Цох хул ерригача предприятеех 44 процент яраш.

ХIанз къахьегама коллективаша шоай берригa теркам тIаберзабаьб чурча таронех биззагIа пайда эцара, производства эффективность лакхъяра, ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера а дIахорча хана а парте белгалъяьча планаша дIадехар да хIаране шийгара доаггIашдар производства гIулакхаш тоадара юкъедахьар.

ЧIОАГГIА ХЬИНАР АЙДАЬ

БIУБЕННА БОЛХ БИР

(Инстедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

эзар сома маьха промышленни продукци хьаяри 100 эзар сом пятилетка фонде дIачудалари. ХIьта КПСС Старопромысловски райкомера хоам бу района ерригa коллективаш низ, хьинар кхо ца деш субботнике къахьегаш хиларах. ЧIоаггIа маьхе кхайкарал даьд «Старогрознефть» НГДУ № 1 йолча мехкдаьтта даккхара цеха начальника Г. Бабукова, Цо управлене болхлой тIахьийхаб субботника ди кхоьча материалий, электроэнерге чотагIа къахьегаш чакхдаккхара.

Бегашта алац коммунистически субботниках къахьегама цIей аьнна. Городе массанахьа хьахоз наьха белар, патриотически чулоацам бола иллеши маршаши, михо шершаю цIе байракхаш. Шоай эггара керттерча цIейна — Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революце 70 шу дизара юбилейна — толамца накъаболх Нохч-ГIалгIайчен столица къахьегамхой.

М. КАРТОЕВ.

КХЫЧА ДЕНОШКАРЧУЛ ОВСАРЕГIА

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дузача цIейна хетадаь коммунистически субботника хьалхарча дийнахьа ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха митинг хилар. Из хетаяь яр къахьегама цIей хула ди хьинареча къахьегамца белгалдаккхара. Вокх деношкарчул дуккха овсарегIа къахьега дош делар дукххача бригадай коллективаша. Коммуниста, КПСС Назрановски райкома член йолча Султыгова Насапхана кулгалдеча сборочни бригала коллективо дош делар 19 сентябре дийнахьара норма 150 процент кхоачашъе. Иштта къахьега лаьрхIар гIишлон — отделочни машинашъеча цехерча Сагов Иоакъапа кулгалдеча комплексни бригада болхлоша а, кхыча бригадаша а. Шоай хьинар кхо ца деш, къахьийгача цар массане а дизза кхоачашдир шоаш тIанийца декхараш.

Октябра юбилейна хетадаьча коммунистически субботнике дакъа лоацаш вар заводера 1100 саг болхло, инженерно - технически болхло, гIулакхера нах. Царех 650 болхло керттерча производстве шоай массазарча балха моттигашка хьинаре къахьегаш хилар. Цар 19 сентябре арахийцар 70 эзар совгIа сома маьха промышленни продукци. Из я вокх деношка арахецачул дикка дукхагIа.

Предприяти гуйрийна-Iана замалахьа болх бергболаш кийчъяра ремонтни балхаш деш хилар цхьа бIаь саг. Шоашта хьалхашка оттадаь декхараш дизза чакхдаьхар цар а.

Заводера 350 болхло, инженерно - технически болхло, гIулакхера нах хилар предприяте коа, гонахьарча моттигашка лостам беш, Назране хьалъеш йолча соцкультбыта объекташка гIишлон-монтажни балхаш деш. Цар а шоай декхараш сийленца кхоачашдир.

Хьинаре къа а хьегаш, керттерча производстве болх беш хиннараша шоаш коммунистически субботнике даьккха цаIи ахи эзар сом алапи шийтталагIча пятилетка фонда юкъедихьар.

* * *

Iуйрийна бархIлагIа сахьат доладелча денз массе оагIорахьара Вознесеновски газобензиновни заводе хьаухаш бар Сийлахь - боккхача Октябра юбилей сийна деча коммунистически субботнике дакъа лаца боагIа предприятера болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхера нах. Цига дакъа лоацаш хилар 350 саг. Царех 90 болхло шоай массазарча балха моттигашка къахьегаш хилар. Цар бизза пайда ийцар балха ханахи производственни мощностехи. Цудухьа шоаш лаьрхIар дизза кхоачаш а дир цар.

Керттерча производстве къахьегама вахте латташ воаца 260 саг болх беш хилар заводерча тайп-тайпарча участкашка. Гуйрийна-Iана замалахьа завода коллективага боагIIача боарамагIа болх байтара дика кийчйир цар отопительни система, вIашагIъеллар паропровод. Цул совгIа цар лостам бир завода коа, гонахьарча моттигашка, ремонт йир заводской трактора двигатела, автобуса хьалхара къаьна мост хийцар, ЗИЛ яхача автомашина передачай коробка хийца а хийца, цун метта кердаяр оттайир. Ах бIаь совгIа саг хилар районерча совхозашка хьажкIаш чуэцаш а хьахоржаш а.

Итташ болхлой хилар заводана чуйоагIача Карабулакски производствана реконструкци еча балхаш деш. Цар массане а лаьрхIа хинна балхаш цIена чакх а даьхар.

* * *

Доккхий социалистически декхараш тIанийцадар Карабулакски нерудни гIишлон материалий завода болхлоша Октябра 70 шу дизара хетадаь коммунистически субботник дола ди хьинаре къахьегарца белгалдаккхара. Цар дош делар дерригача технико - экономически хьокхамий задани 19 сентябре 108 процентал чухьахьа йоацаш кхоачашъе. Уж бизза шоай деша дай а хилар.

Коммунистически субботнике дакъа лаьцар заводерча ши бIаь саго. Царех 90 совгIа саг керттерча производстве къахьегама вахте а этта, болх беш хилар. Цар цу дийнахьа арахийцар ялх эзар сома маьха товарни продукци, цу даькъе 1600 кубически метр нерудни гIишлон материалаш а йолаш. Завода коллективо 19 сентябре маьхалъяьккхар ворхIи ахи эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Кхоьнча материалий чотагIа къахьегаш хилар заводера шин цеха, кхаь бригада, кхаь смена коллективаш. Царех я Даурбеков Салангире, Мархиев Беслана, Бокатов Михаила кулгалдеча бригадай, Ведзижев Шамсудин, Гиреев Амир, Аушев Бекмарза керте латтача сменай коллективаш.

Керттерча производстве къахьегама вахте латтараша, шоаш коммунистически субботнике даьккха алапи шийтталагIча пятилетка фонда юкъедихьар.

ЦАР МАССАЗАРА ОАМАЛ

Балха ди дIадоладала хIанз а ах сахьат совгIа хаъя. Грознерча «Электроприбор» яхача завода коа коммунистически субботника хетаьча митинге гулбеннаб болхлой, инженерно-технически болхлой. Митинг хьаелл завода профсоюзни комитета председатела Веревкина Галина Ивановнас.

— Советски наьха массазара оамал а хинна дIаэттад субботникашка кхыча деношкарчул хьинар совдаьккха къахьегалга, — йоах цо. — ХIьта таханара, Сийлахьча Октябра 70 шу дизара хетадаь къахьегама цIей ший тайпара белгала да.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча къахьегама ветеранаша, завода толашагIболча болхлоша гулбеннараш тIахьийхар Даьхенна долча бертага низи хьинари ца кходеш къахьегара.

Шо-шоай балха моттигашка дIаовтт болхлой. Нийса бархI сахьат даьлча ший массазарча балха ритмах «дийнлу» цехашкара оборудовани, станокаш.

— Тахан оаха арахецаргья 4100 сома маьха тайп-тайпара продукци, халкъа эша товараш, — йоах Галина Ивановнас...

Шин тайпара керда электрофотографически аппараташ вIашагIйохкаш я В. Литовченко керте латтача пхелагIча цехера сборщикий бригада.

— Тха бригала коммунистически къахьегама коллектива цIи лелаеш йола ер ворхIлагIа шу да, — йоах Владимир Дмитриевича. Соца къамаьл деш а тIехьа ший болх юкъагIбитац къахьегама ветерана.

Нийса ши сахьат даьннад балха ди дIадоладенна, завода цехашка латтача радиоприемникашкара хьахоз дог айдеш йола ашараш. Субботника лостам телача штабе хIара сахьат массаза доала массе цехашка, участкашка даьча балхий итогаш хьачутел. Заводерча кхаь цехо цу шин сахьата ах ден норма кхоачашъярах информаци кхоач штабе.

Шийтта сахьат доалаш вIашагIъехка йистейоал электрофотографически аппаратний хьалхара кхоъ. Уж я ЭР-620К4 яха керда аппараташ. Завода госприемка членашта массехк минот мара эшац продукцега хьажа. Цул тIехьагIа дакхха гIалат доацаш кийча продукци дIанийеча складе хьу уж.

Делкъел тIехьагIа ши сахьат даьлча ший дийнахьара норма кхоачашъярах хоам бу ремонтно-механически цехерча В. Бугаев керте латтача бригадо.

— Тахан тхона уллув болх беш ба заводера пенсе баха къахьегама ветеранаш, — йоах Владимир Георгиевича, — уж хиннабецаре хIанзчул тIехьагIа ши сахьат даьлча а довргдацар тхо дийнахьара норма кхоачашъяь.

— Къахьегама цIей долча хана цIагIа воагIалац со, — йоах кхо шу хьалха предприятера пенсе вахача Крутиков Вячеслав Борисовича. — Укх шера хIанз кхозлагIа субботникашка дакъа лаца даьхкад тхо. Соца ба Мишутин Владимир Георгиевич, Борисевич Николай Сергеевич. Уж тIема а къахьегама а ветеранаш ба. ЦIаккха а предприятецара бувзамаш хоададац оаха.

Делкъея тIехьагIа кхо сахьат даьннача хана ерригa а завода коллективо дийнахьара норма кхоачашъярах хоам бу субботника йолча штабе.

Цхьабакъда, нах-м цIабаха сиха бац. Къаьстта хьинар айденна болх беш я маллярни участок. Цу участка мастера В. Ярцева дувц:

— Къаьнарча хьисапе болх бе ловш саг вац хIанз ерригача заводе. Наха кхетадаьб мичча беса балха ди чакхдаларах гIулакх ца доадилга, перестройка дIадехар — верригa а производствана хье дIавала везилга. Тахан оаха лаьрхIад ши норма кхоачашъе. ХIьта тхоай дош дизза кхоачаш а дергда.

Цу ханна заводерча йоккхагIа йолча механически цехера дийнахьара норма 150 процент кхоачашъярах хоам кхоач штабе. Эггара чоалханегIа, лоархIамегIа йола цех я из. Цунах тийша я ерригача завода кхы мел йола цехаш, участкаш. Из декхарийла я хаддaнза оатхалаш лоаттае. ХIьта цун из дика карагI а доал.

Механически цехера арадаьлча тхо кхоач кийча продукци чуйолла яьшкаш хьаеча участке.

— Дукха хIама ца эшаш, ши норма кхоачашъяь довла доахи тхо, — йоах тхона хьатIавенача плотникий бригадира П. Вязаева. — Заводе мел йолча участкел аттагIа хет тха яр, бакъда, из иштта дац, лоархIам болаши чIоагIа эшаши я тха участок.

Балха ди чакхдаьннад, лаьрхIа хинначул совгIа 2 эзари 8 бIаьи сома маьха продукци арахийцар завода къахьегамхоша. Пятилетка фонде дIахьожадергда 1500 сом ахча.

А-Г. УГУРЧИЕВ.

Ветеранашца цхьана

Тха бригадерча наьха массазара оамал а хинна дIаэттад къахьегама цIей долча хана массе ханарчул дуккха а дукхагIа хьинар айдаь болх белга. Цу гIулакха тешаме долаш арадаьннадар тхо цаI санна Октябра юбилейна хетадаьча субботнике. Дика традицеш дукха яле а, тха коллективе, сона белгалъяккха ловра царех къаьстта цаI. Из фуд аьлча, коммунистически субботникаш долча хана бригадера дикка ха хьалха пенсе баха къоаной, цIенноаной боагIа мах боацаш болх беча шоашкара дакъа юкъедахьа. 19 сентябре тхона уллув къахьегаш бар Сийлахьча Октябра нийсархой Колесников Иван Данилович, Лукьянов Сергей Трофимович, 30 шера отделочник йолаш къахьийгачул тIехьагIа ши шу хьалха пенсе яха Евдощенко Нина Петровна, кхыбараш.

Къонабарел тIехьа ца бусаш болх бир цар.

Бригадана чувоагIараш 30 саг мара вац. Бакъда, субботник долча дийнахьа 42 сагага дIакхаьчар из. Инъ звенона йийкъа яр бригада. ХIара звенона керте оттабаьбар аз къахьегама йIаьхий опыт йола ветеранаш Азниева Макка, Орехова Галина, Такаева Тамара, Колесников Иван Данилович.

108 квартирах латта цIа дар оаха штукартурка е дIадоладаьр.

1800 сома маьха штукатурни балхаш дар де дезаш хиннараш. Бакъда, ветеранаш-пенсионераш гIо де бахкарах бригада вIаштIехьдаьлар 2000 сома балхаш де. Уж балхаш деш даьккха 900 сом пятилетка фонде дIачуделар бригадо.

Б. КОТИКОВ,
Грозненски ДСК бригадир.

Iилманхоша дакъа лаьцар

Геттара Iуйрйина арабаьнабар субботнике Л. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета Iилманхой, преподавателаш, болхлой.

Университета кхаь а корпусе болх дIаболабеннаб. Лостам беш ба уж зданешка а царна гонахьарча доазош тIа а.

Студенташ, вайна ма харра, берригаш а хIанз республика колхозашка, совхозашка балхаш деш ба. Цхьабакъда, вIалла а бIу ца къожабеш гаьнашта кIир тохаш, цар гонахьенаш оахкаш, коа новраш хьокхаш боахк профессор Ф. Г. Оздоева, преподавателаш Д. Д. Гакаев, П. П. Мельниченко, Х. А. Гакаев, Л. Я. Шлихт, иштта кхыбараш.

Тахан дегIа маьженаш мукъаяьннай тха, — йоах цар. — Хьаькъалцеи физическии беш бола болх вIаши нийсбар унахцIенонна эшаш хIама да.

Делкъа ха хилалехьа Iальмате хоза цIенъяь, кийчъяь, Iоттайир университета кхокхе а корпус, царна гонахьара доазув, ковнаш. Делаш гIоздаьнна чакхдаькхар Iилманхоша-педагогаша къахьегама цIей.

Х. АУШЕВА.

Доазол дехьара

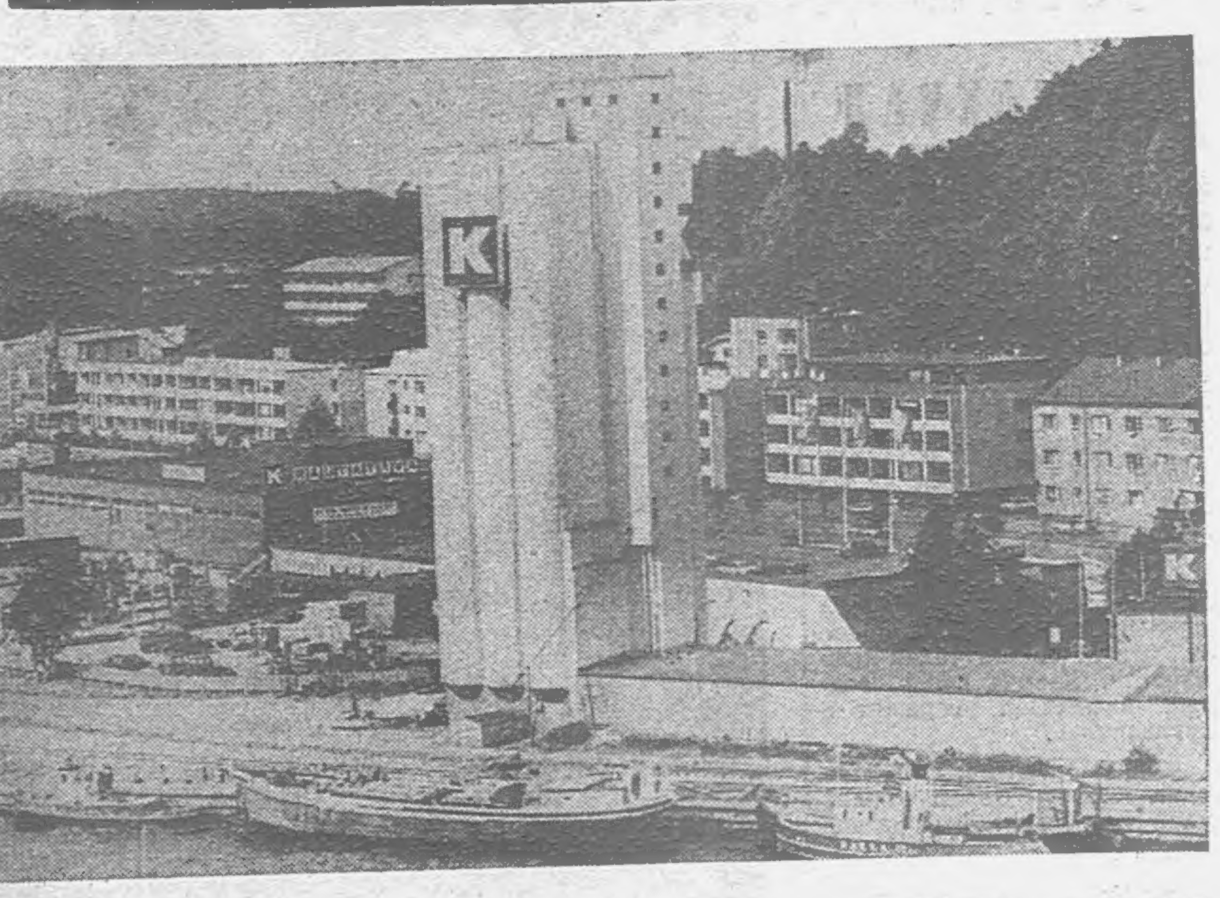

Савонлинна — Финлянде курортни городех цаI. Цо ший хозалца дукхача туристий теркам тIаоз. Укхаза хIара шера традиционни оперни фестивалаш чакхъювл.

СУРТА ТIА: города цхьан наьха теркам тIаозача моттиге.

Э. ТАРКПА сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ООН: МАШАРА ГIУЛАКХА ГIО ДЕ

Планета тIарча 159 мехка паччахьалкхений байракхаш михо лестаю Нью-Йоркерча ООН кизгагIа даьча лакхача цIеношта хьалхашка. Укхеза хьайийллай цу эггара йоккхагIйолча сийдеш йолча дунен халкъашта юкъерча организаце 42-гIа сесси. ООН устава тIа дIаяздаь ма хиллара, цун ларде латта де лерхIар — «хьатIайоагIа тIехье тIема Iазапа кIалхаръяккхар». ХIанзарча дунен тайп-тайпарен чоалханен проблемаш, эггара хьалха ядерни тIема кхерам дIабоаккхилга а долаш, ювцаезаш ба форума делегаташ. ХьалхагIе оттаьча ден повесткана ючъедахад 150 гаргга дош, цу дакъе, ООН даннеех шера 900 миллиард гаргга доллар дIадодаш дола герзаш Iоаделга юхаозара, машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIъяра, гIовттар кхерам бола регионални конфликташ дIаяхара, деколонизаце процесс чакхъякхара, сага бокъон дерригa халкъаш социально-экономически дегIаухилген Iалашдара проблемаш а йолаш.

ЧIоаггIа хьашт долаш тIанийцай «Правда» газета тIа кепатеха М. С. Горбачева «Дунен кхерамзлен реальности гарантии». Белгаллаькхал советски кулгалхочо ООН-а боккха хам белга, хIана аьлча тайп-тайпарча а вIашдухьала долча а паччахьалкхенийн къамийн хIанзарча хьаштий баланс цхьана лаха езаш из йоландаь.

ООН лоархIам кхы а лакхбе, цу форума сий чIоагIде лаьрхIа хьалхалаьккха хIама да Советски Союзон кхыча социалистически мехкашеи вIашагIкхийттача Къамний Организаце дувцийта «Дерригa чулоацаш йола дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен система хьяра хьакъехьара» дош оттадар. Из идея дуккхача паччахьалкхенаша хьаллаьцай, хIьта из дика кхетадеш а да. Советски Союзи кхыдола социалистически мехкаши чIоаггIа лаьрхIа да дунен халкъашта юкъерча гIулакхий практикана тIехь-тIехьагIа шерагIа цу тайпара политика юкъейоалае. Из деча хана лоархIаме да керда политически уйла йолаш, гонахьара дар а шоаш а реалистически зувш, кхыбарех дош па хетилга дIадаьккха, шоай бехктокхами кхерамзлен кхетаеш хилар.

Советски Союзо хаддaнза хувца ца луш хьаллоац, хIара халкъа, хIара паччахьалкхен шоашта ловр харжа, шоай лоIаме хила, кхычох тийша хIама доацаш шоай рузкъах пайда эца, дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка дакъалаца бокъо хиларга хьежжа машар лоаттабараи дунен халкъашта юкъера кхерамзле Iалашъяраи бола ООН болх. М. С. Горбачева ше доглоахаш хилар дIахьекхад ООН Генеральни Ассамблея сессе дерригa чулоацаш йолча дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен система идея мехкаша цхьана низаш оарцагIдаьха дегIайоалаярга а чIоагIъярга а. Из я «вай юкъарча планетарни цIагIа вахар керда тайпара тоаде тарлуш йола юххьанцара проект. Кхыча тайпара аьлча, из, массане кхерамзле хIаране кхерамзленна дола тешал санна йолча кхоаненга вахара йола пропуск».

КЕРТТЕРА ДЕШАШ ДИЙЦАР

ДIадахача кIирагIа Вашингтоне переговораш хилар СССР кхыча мехкашарча гIулакхий министра Э. А. Шеварднадзе американски кулгалхошца Р. Рейганцеи Дж. Шульцацеи. Уж переговораш йолча хана чIоаггIа доашхаш дийцар хIанзарча дунен тIа эггара йоккхагIйолча шин державана юкъерча гIулакхий тайп-тайпара оагIонаш йийца ца Iеш, еррига адамле уж къоастаде хьашт долаш дола керттера дешаш а.

Эггара хьалхарча дийнахье а Э. А. Шеварднадзеи США паччахьалкхен секретара Дж. Шульцеи кулгаш яздаьд ядерни кхерам кIезигбара йола центраш хьара хьакъехьарча советско-американски соглашенена. Цу тайпара соглашени кийчъярах йола решени тIаийцаяр новкъост М. С. Горбачев США президентаца эггара хьалха 1985 шера Женеве вIашагIкхийттача хана. ХIанз кIал кулгаш яздаьча документагIа лаьрхIад военни даькъерча балхаца дувз еандаодн заденна дола, вокх оагIоно харцахьа кхетаде тарлуш дола, хоамаш сихха дIакхачийтара йола керда механизм хьае.

Дувцар да, масала, балистически ракета кхоссара хьакъехьа цхьание шоллагIчунга хоам барах, нагахьа санна ший къаман территорел арахьа, вокх оагIонгахьа кхоссаш из яле, хIьта иштта форда тIа кемаш лелара е самолеташ лелара кхераме йола ракеташ кховсара хьакъехьа хоам барах а. Цул совгIа хIара оагIон йиш я, ше дика уйла йолаш хилар дIа а хьокхаш, кхыдола, СССР-ан США-неи юкъера тешам чIоагIбара плане хьашт долаш дола, хоамаш де а. Барт баьб, из декхар кхоачашдара хIара оагIоно ший столице ядерни кхерам кIезигбара йола ший къаман центр хьаерийолаш.

Цхьабакъда, гуш да, тешам чIоагIбеш ду гIулакхаш дIахо додаш латта герзаш Iоаделга соцаде могаргдоацаш долга. Цудухьа переговорашка дакъалоацаш хиннараша керттера теркам тIабахийтар этапегIа ядерни герз дIадаккхара йолча советски программана. Переговораш атта хиннаяц. хIана аьлча СССР-ен США-и позицеш юххьанца денз цаI шоллагIчоа чIоаггIа гаьна лаьттандаь.

СССР кхыча мехкашарча гIулакхий министреи США паччахьалкхен секретареи дийцад ядерни а моллагIдараш санна долча а герзашта доазув оттадарцеи уж кIезигдарцеи дувзаденна дерригa дешаш, чIоагIа уйла тIаяхийта къамаьлаш даьд эггара хьалха гаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа а долча ракетий деша хьакъехьа. Из бахьан долаш принципиально барт баьб ПРО хьакъехьара Договор нийссача хьалашка кхы а дукхагIа — шовзткъе итт процент — стратегически наступательни герзаш кIезигдарах йолча переговорашта гаргадигара дика хIамя хинна дIаотта деза доаггIаш дола Договор де.

Вашингтоне переговораш хиннача тIеххьарча дийнахьа кепатеха араьккхай советско-американски цхьана яь заявлени. цу тIа белгалдаьккхад, 1987 шера 1 декабрь хьатIакхачалехьа ядерни тохкамашта доазув оттадараи, юххера а цIендаь совцадараи переговораш дIайолае лаьрхIа оагIонаш хилар. ЧIоаггIа лоархIаме да, цу документа тIа, из чакхдаккха вай мохк гIийрттача тайпара, эггара хьалха ле деза хIама санна цIи яьккхар, ядерни герзаш кIезигдар, юххера а цIендаь дIадахар.

Гаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа а долча ракетий хьакъехьарча договора кIал кулгаш яздара а шинна оагIонна юкъерча гIулакхий дерригa дешаш дувцара а лаьрхIад М. С. Горбачевеи Р. Рейганеи вIашагIкхетар чакхдаккха.

ИРАН — ИРАК: ТОПИЙ ТАТАШ ЛАЬГIЛАЦ

Пайда боацаш чакхдаьннад авторитетни наькъагIа дIадоладаь хинна ворхI шера латта ирано-иракски тIом соцабара гIулакх. Тегеранеи Багдадеи ваха тIом соцабара тароний хьакъехьа переговораш еш ООН Генеральни секретара Х. Перес де Куэльяра бань никъ чакхбаьннаб, оагIоний позицешка «цхьадолча хIамашта аьттув балараx» заявлени яьй, бакъда фронте топий таташ лаьгIлац...

ТIом латтача ворхIлагIча шеро бахьан лу цхьайола итогаш е. ООН кепатехача даннеша хьахьокхачох шинна оагIорахьара миллион совгIа саг вийнав, царца кхалнахи бераши а долаш. Чубаха цIа доацаш, кхаба саг воацаш, баха таро йоацаш бисараш вIалла лоархIалуш а бац. Човнаш хинна ва миллион совгIа саг иранец, 300 эзар саг иракцаш. Хинна материальни зе 640 миллиард долларал тIехдаьннад. Шинна а паччахьалкхен экономика эггара халагIча хьала тIа кхаьчай.

ХIьта тIом берий толамаш? Уж геттара кIезига да. Массехк квадратни километр солончакаш, ушалаш, кхера мара тIа хIама йоаца яьссаленаш цхьанне хьайоахаш, вокхо юхайоахаш латт, наьха цIий Iоухийташ операцеш а еш. ВIаши тIом беш йолча оагIонашта политически пайда бац, хьайоаккхаш территори яц. Къел, вахар дохар, декхараш — иштта да бIаьхбеннача, оакхарий хьисапе вIаши нах боабеш ба ала йиш йолча тIемах хьадаьнна беркат.

Цу тIемах зе алхха Иранаи Иракаи даьнна Iац. Планета тIарча машара а кхерам тIатувс цу конфликто. Долаш да цу тIема боарамаш шерде безам бола низаш а кIезига а доацаш. Кемаш лелалга лорадара ду аьнна бахьан а даьккха духхьал цхьан вIашагIкхийттача Штаташа Персидски залива хишка вIашагIтехад 40-нега кхоачаш тIема кема, цар тIа 20 эзар совгIа американец а волаш, цу даькъе интервенци е кийча бола десантникаш а болаш. Заливагахьа долхаш ла иштта НАТО гIолларча США союзникий кемаш а.

Экхам хилар кхерам болаш эттача хьала сагота хилар бахьан долаш Иранаи Иракаи юкъе машар бара дуккха инициативаш хьахиннай. Цу гIулакха юкъеотта гIийртаб блокех дIацакхетара болам а. Исламская конференци яха организаци а, Iарбий мехкий Лига специальни комисси а, къаьсткъаьста паччахьалкхенаш а, политически деятелаш а. ООН Кхерамзлен Совето лаьрхIа 598-гIа резолюци тIанийцай тIом соцабараи машара переговораш йолаялалехьа дунен халкъаша могадаьча доазонга кхаччалца бIу тIехьашка баккхараи тIахьехаш. Цу гIулакхех хIанз укх сахьате толам баьннабац.

Персидски залива районера хьал хIара ди тIехьагIа ирлуш доагIа. Ворх шу хьалха тIом болабаьр малагIа ва, яхаш политикаши дипломаташи къувсаш боахкача хана, океанал дехьара инаралаш, конфликтана юкъе дакъалоацаш йола из е вож оагIув «йохае машар бе ца тигарах» яхаш тIахьехаш ба. ХIанз конфликт дIаяккханза йолча хана, экстремистски низашта духхьал герзаша кийчъяь империалистически интервенци яра дола бахьан а атта лаха могаргда.

Владимир МАТЯШ,
Анатолий КРАСИКОВ,
Михаил КРУТИХИН.
(ТАСС).

Патриоташ-интернационалисташ кхебеш

КЪОНАХЧАЛ

...Йоакъап юха а бІарахьежар салташта — герз бе а доаллаш шийна уллув лаьттача, шийца цхьа уйла йолча ший вежарашта. Укханна айхха го баь латтар уж. Низ бола, тІах аьнна вола Сигарев Сергей, массаза цхьан хІаман уйла еш вола Шалин Игорь, доккха дегІ дола Абдулаев Ганим, массаза а безаме, велавенна вола Богатырев Михаил...

Маьлхо боагабаь, дом тІабижа ба новкъостий. Къаста ха хьатІакхаьчай. ГІайгІане ба, уйлаш еш ба тахан новкъостий. Хьалха санна, воацаш, кхыметтел сержант а хувцавеннав.

— ХІа, кІантий, Іодика ювца вай, — аьлар халла мара хьа ца хозача оазаца Ахциева.

Цхьаккха а саг меттахьаваланзар цун дешаш ца хезача мо мара. Ма тара бац призывни пункте хинначарна. ДегІ денад, низ чубессаб кагийча наха. ХІанз уж бар дукха халонаш лайна, тІем тІа чІоагІбенна къонахий.

ЦІабахача царех цхьабараш деша оттаргба, вожаш балха гІоргба. ХІаране шеший вахар, кхел хургья. Цхьабакъда, уж миччахьа нийслой а, йицлургьяц эскаре яьккха ха, тІем тІа тосаденна доттагІал. Массаза а уж хургба денал долаш, нийсхон, бакъдолчун тІехьа. Эсалал бІаргаяйтаргьяц кагийча наха.

БІаргашка боад отташ дагабох тІем тІара юха ца боагІаш бисараш, из дІахайча цІагІа хургбола бохам.

Душманеки мина ийкха вийнав цун эггара кхоачаргІвола доттагІа Добаев Роман. БІарга мишта вайтаргва цу боккхача бало кІайяьча цун нанна. Урус-Мартане ях из.

Дукха да дагаухар, кІезига дац дог тохадолийташ дар. Цун вахарах, биографех дІакъастаргдоаца дакъа а хинна дІаэттад из. Йоакъапа сих ца луш дувц салтечун вахарах, уйла ю Афганистане волаш тІемахочун - интернационалиста декхар дизза кхоачашдаьдий - хьогІ аьнна, «За отвагу» яха медаль енна воагІаш белгалваьккхавий - хьогІ, аьнна хет. Доккхал, курал яц цун къамаьлаца, доацар ІотІатохац, тІера ца доаккхе. Юкъ-юкъе Іаьржа ши бІарг лоттаьлу: «Ай, са-м дац сайх лаьца дувца. Де дезар даьд-кх». Деррига де дезар ший вІаштІехьа ца даьлча санна, хеташ, бехказавувл. Гуш да уралатта цунна хала долга, лаз чов яь ког.

...Сатийна я цІагІа, гІайгІане да наьна — Долотхана бІаргаш, йист ца хулаш вагІа да. Вешийна безаме бІарахьеж Зайнап, ТІахІир. Воша цІавара гІадъяха мархІа кхет хІанзза балхара чуева Марем. Декхар дизза кхоачашдаь, денал бІаргадайта салте цІаварах гІадбахаб дезал. Беташ ца бича Іелац вокккхагІвола воша Хьамзат:

— Хьажал, мишта къонах хиннав, воккхача саго санна дувцаций къамаьл.

— Іа фуннагІа дувце а, дика школа я эскар, — аьле жоп лу вокхо.

— Дика болх ба эсалал бІарга ца яйташ, хьо маьрша цІавена. — Йоах дас. — Болх мича бе дага ва хьо?

Эскаре гІулакх де вахалехьа Йоакъапа училища а яьккха, комсаш лелаю мастер вар.

— Хьалха сай хинна професси йицъеннаяц сона, — йоахІ воІо. — Лаьттанцара чам хІанз а байнабац, хьалха айса болх баьча юхагІоргва. Машаре а къахьегаме а аьттув балба хьа. Йоакъап!

З. СОЛТУКИЕВА.

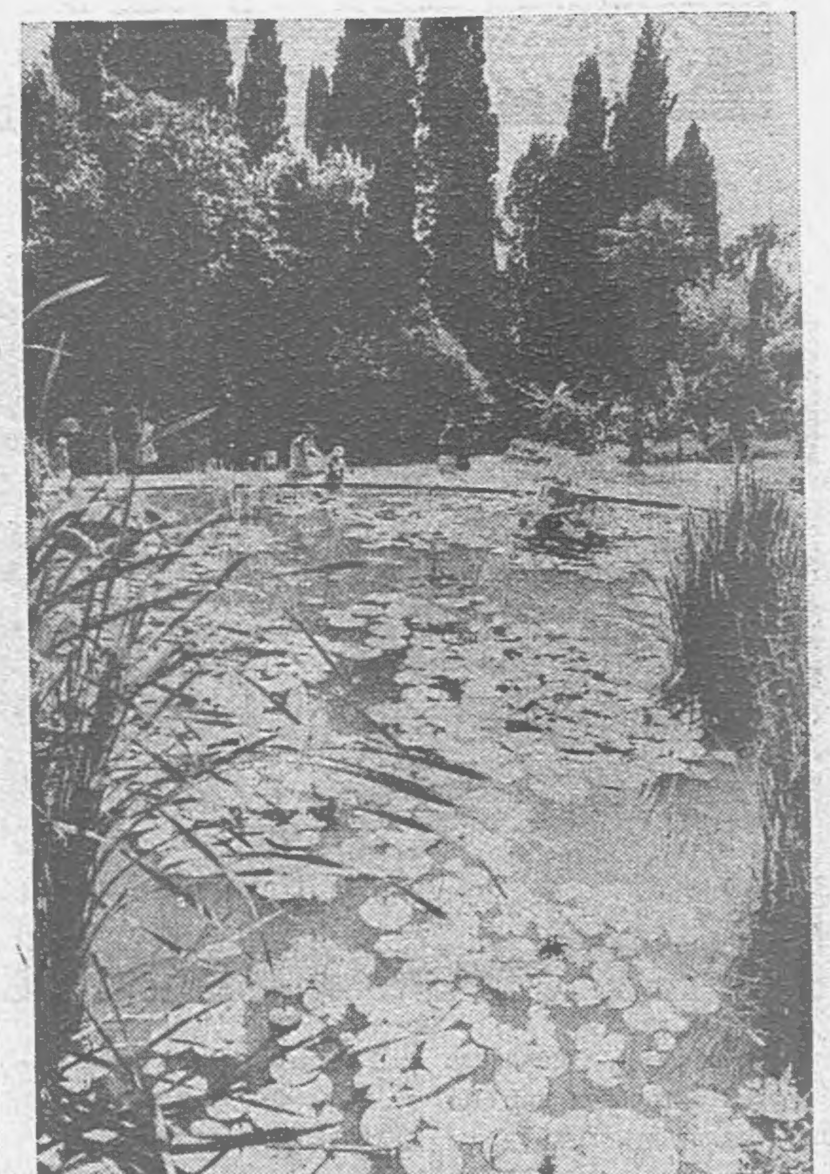

УКРАИНСКИ ССР. 1812 шера Крыма Іаьржача форда берда йисте хьаьча Никитски ботанически бешах тахан йоккха Іилма-тохкама учреждени хиннай. Беша майда цун отделенеш а тІехь лаьрхІача 1200 гектар гаргга я. Укхаза крымски флора ший тайпара гербарий гулъяьй, — 70 эзар лист. ХІаьта укхазара мехка дуккхача ботанически бешамашка дІаухийт баьцовгІашта Іунал дара, уж юха хьакхоллара йола рекомендацеш.

Никитски ботанически — Крыме бахача наха, хьаьшашта салоІа моттиг санна йовз.

СУРТА ТІА: Никитски ботанически беша.

К. ДУДЧЕНКО, А. СЕМЕХИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

● Вахара хьисап—советски

ЙИЖАРИЙ САННА

Интернационализм, интернациональни доттагІал хьоадеча хана эггара хьалха дагайох сона тхоаща укх барайтта шера болх беш хьайоагІа ши педагог — Гридасова Людмила Павловнеи Нагоева Лариса Сафаровнеи. ЦІераша шоаш хьагойт уж малагІча къамех нах ба. Гридасова — эрсе я, Нагоева — гІумке. Дезал а дай-нуаной а шоай мехкашка бах цар. ЦІен йІовхал а цига я. Цкъаза дагадох сона: селла гаьнара хьабаьхка, шоай улица, шоай город, юрт, бовзабеза нах цига а бита, мишта боахалу-хьогІ уж укх лоамашка. ТІаккха са-сайца дагаяьлча, укх тайпара жоп корадоагІа: шоаш дийшача институтий путевкаш бе а йоахкаш, тха школе кхаьчар уж, педагогаш ца тоъаш, эггара халагІа хьал вай республике долча хана. Нах, къам дайзар царна, моттиг езаелар, шоашца леладу эхь-эздел, хайрі. Дайзар дег чу ма дужий, дика дар а водар а. ДикагІдар кот а даьнна, шоай вахар дувза лаьрхІар цар тха юртаца.

Иштта шоай уйла-нигат ца хувцаш, боагІача тайпара шоай педагогически болх, берашта хьалхашка, цар даьшта-ноаношта хьалхашка шоай декхар кхоачашдеш хьа а боагІа. Гридасова дика математик я. Хоза кхетаме, берий теркам тІаозаш чакхйоал цун хІара урок.

Нагоева физрук я. Цун бар атта болх бац. ХІаьта а ший профессегІа доагІар дизза кхоачашду. Цо вІашагІъехка футбольни, волейбольни командаш я тха школе. Дуккхаза призовой моттигаш яьхай цар районни а республикански а спортивни къовсамашка.

Дукха моттигаш нийслу цо ший къаман тайп-тайпара спортивни ловзараш берашта дІадовзийташ а уж вІаштІехьдоахаш а.

ДагадоагІа сона: итт — ткъо шу хьалха тхо долча венача корреспонденто эггара хьалха хоаттар: мишта бах, мишта лел арахьара тІабаьхка нах. ХІанз из тайпа хаттар дича, дІаала хІама а доацаш юс со. ОалалургдИй сона аз лакхехьа бийца педагогаш арахьара тІабаьхка нах ба?

Школана юххе хоза цІа хьалдаьд оаха царна. Уж цхьаь болга а ховш, тикашка тхона лаьрхІа йоагІаш йола продукташ эггара хьалха царга кхоачийт, кхыбола теркам тІалоаттабу. Лоацца аьлча, сапаргІата ба тхоца бахаш бола кхыча къамех бола тха йижарий. Юрта бахача вокх кхалнахал хьамсаргІа, бехкегІа хет тхона уж. Мадарра дола доттагІал да царнеи кІалхарча нахаи юкъе. Хийла болх уж юртара нах болча хьоашалгІа. Цар дег тІара уж тІа а эц. ХІаьта коллектива-м царех саг юкъе ца хилча, моллагІа мероприяти а йоацар ма лоархІий.

Педагога тоъам хилац ше ваха-лела моттиг дика хилара. Болх беш йола моттиг а хила еза сапаргІата цо къахьегаргдолаш. Цу гІулакха а теркам тІабохийтт оаха. ВІалла ца хиннача тайпара Іанга кийчъяьй оаха тхоай школа. Котельне цІена оборудовани оттаяьй. Хий хьачудиллад школе. Хьалха ведаращца хьакхахьа дезаш хулар из гаьннара. Здане шин корпуса тІара тховнаш хийцад.

«Экажевский» совхозо хоза йоккха тиэ яьй тхона, керамзита блокех хьалъе йолаяьй лакха карт. Цу совхозо дика новкъостал дир тхона шин корпусе газ хьачуюллаш а.

Ишта да-кх хІанз гаьнара баьхкача тха хьаший а тхатхоай а балха хьалаш. ДІахо йодача хана уж кхы а дикагІа хилийта хьожаргда тхо.

Д. ЛОЛОХОЕВА,
Назрановски района Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъерча школа директор.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Футболах йолча Нохч-ГІалгІайчен чемпионата аргІанарча тура ши вІашагІкхетар хилар укх деношка.

Дага а доацаш, эсала лайзар лидер йола «Монтажник», счет 3:1 йолаш из эшайир ЧИТО футболисташа. ВогІа ловзаьннай «Локомотив» а, «Колосаца» хиннача ший вІашагІкхетаре ши очко йоаийр цо. Цига счет 1:0 яр.

Дукха ха йисаяц республика кердача чемпиона цІи вайна йовза.

* * *

«Машара кубок» яккхара хетаь футбольни турнир чакхъьлар Аргуне. Цига дакъа лоацаш кхойтта команда яр.

Финале вІашагІкхийтар Грозненски района «Юбилейный», Шалински района «Южный» яхача совхозий командаш. Счет 6:5 йолаш грозненцаш котбаьлар.

ТОП КХОССАР

Воронеже РСФСР ДОСААФ-а къоначa спортсменкаша топ кхоссарах йола яхьаш чакхъяьхар. Цига дакъа лоацаш хиннача мехкарашта юкъе яр вай мехкахо, спорта мастералла кандидат Синчинова Лариса. Цо пхелагІа моттиг яьккхар.

Тренера В. Слюнькова хьалкхеяь Лариса кастта Краснодаре хургйолча Ерригсоюзни яхьашта кийчо еш я.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Редактор **О. Б. ГАДАБОРШЕВ.**

ТЕЛЕПРОГРАММА

22 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — А. Ставицкий. «Улица Шолом-Алейхема», д. 40». К. Станиславске цІерагІча Московски драматически театра фильм-спектакль.
11.25, 16.00, 17.15 — «Кердадараш».
16.10 — «Прасковья». Телевизионни документальни фильм.
16.45 — «Песни Донской стороны». Ростов-на-Донура передача.
17.20 — КПСС членаца, Иркутски КПСС обкома хьалхарча секретараца, СССР Лакхехьарча Совета депутатаца В. Н. Ситниковца дешархой вІашагІкхетар.
18.05 — Агропром: тахани кхоанек.
18.35 — «Черный аист». Мультфильм (Азербайджан).
18.45, 23.15 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Ца малар чІоагІдеш», 1-гІа передача.
19.15 — Сийлахь-боккхача Октябрьски Социалистически революцен 70 шу дузаш. Советски Латви. Латве телевидене программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройкан прожектор.
21.50 — «Тхо долча Останкине». Телехьажархой дехарца. 2-гІа выпуск.
23.30 — Концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрИйнара гимнастика.
8.15 — «Атомная на краю Ойкумены». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.40, 9.45 — Іалам Іомадар. 3-гІа класс.
9.00, 13.10 — Французски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.30 — Іилма - довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар.
10.35, 11.40 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 9-гІа класс.
11.05 — Эрсий къамаьл.
12.10 — Эрсий искусства херма оагІонаш. В.Суриков.
13.45, 23.05 — «Кердадараш».
13.50 — А. Н. Островске вахар. 1-гІа передача.
17.30 — «Кердадараш» (гІалгІай меттала).
17.35 — Фильм-реклама.
17.40 — «Республика кхашка» (гІалгІай меттала).
17.55 — «Гин дийнал лакхъяра наькъаш». Іилма-довзийтара фильм.
18.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама» (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юрт: нахи проблемаши».
19.30 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.45 — «Сийлахьа Октябри вай мохки».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Инкаш ювха циск». Мультфильм. 2-гІа дакъа.
20.15 — «...Яхайтта шу даьнен бокнхагІен».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «ГуйрИн хьоалчагІаш». Художественни фильм.

23 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
7.30 — ТелетІий СССР — США.
9.00 — Ф. Лист. № 1 дола концерт. Фортепьяно оркестраца.
9.25 — «БаьцовгІай дуне».
10.20; 16.00; 17.15; 19.45 — «Кердадараш».
16.15 — «Массаза малх хилба». Украиннера берий коллективий концерт.
17.00 — «Перестройка: опыти проблемаши». «Юха а лехам». Телевизионни документальни фильма премьера.
17.20 — «Объектив».
18.05 — «Коапп. Пробег». Мультфильма премьера.
18.15 — Агропром: тахани кхоанек. 2-гІа передача.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Ца малар чІоагІдеш». 2-гІа передача.
19.15 — «Дунен кагирхойн».
19.50 — «Шун дехарех». «Место встречи изменить нельзя». Пхи сери йола художественни фильм. 1-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Эстрадни концерт. Йистедаьлча (23.15) — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрИйнара гимнастика.
8.15 — «Бельск на реке Белой». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 10-гІа класс.
9.05, 13.25 — Немций мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Физика.
11.05 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
12.10 — «ГуйрИн хьоалчагІаш». Художественни фильм.
13.55, 23.20 — «Кердадараш».
14.00 — А. Н. Островске вахар. 2-гІа передача.
17.10 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.15 — В. Приемыхов. «Наха везар». Горьковски комеде театра спектакль.
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Ца малар — вахара хьисап».
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Инкаш ювха циск». Мультфильм. 3-гІа дакъа.
20.00 — Футбол. Новкъосташха йола матч. СССР сборни — Греце сборни. 2-гІа тайм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Блудный сын». Художественни фильм.

24 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 1-гІа сери.
9.40 — «ХІана, сендухьа». Берашта йола передача.
10.10 — Футбол. Новкъосташха йола матч. СССР сборни — Греце сборни. 2-гІа тайм.
10.55; 16.00; 17.15; 19.40 — «Кердадараш».
16.15 — «Шо дех ашараша».
16.45 — «Дии политикен».
17.20 — «...Яхайтта шу даьнен бокнхагІен».
18.05 — «Гаьнарен юкерем илли».
18.45, 22.55 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Ца малар чІоагІдеш». 3-гІа передача.
19.15 — Й. Гайдн. № 89 йола симфони.
19.45 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
23.10 — «Илья Глазунов». Документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрИйнара гимнастика.
8.15 — «Халкъа художник». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Іалам Іомадар. 4-гІа класс.
8.55 — «Эрмитажа книзга». Іилма-довзийтара фильм.
9.05, 13.40 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
9.55 — «Миссия Ифханга-І». Іилма - довзийтара фильм.
10.00 — СПТУ дешархошта. Истори.
10.35, 11.40 — Биологи. 7-гІа класс.
11.00 — О. Берггольца поэзи.
12.05 — «Дошо хий». Субтитращца художественни фильм.
14.10, 22.45 — «Кердадараш».
14.15 — Историе урокаш. Телевизионни журнал.
16.40 — «Кердадараш» (гІалгІай меттала).
16.45 — «Хин мах». Іилма-довзийтара фильм.
17.35 — «Іалам лорадар» (нохчий меттала).
18.05 — Фильм-реклама.
18.10 — «Атенст» (гІалгІай меттала).
18.35 — «Социальни хьаштахкахьа юхь йолаш». Веденски района Орджоникидзе цІерагІа колхоз (нохчий меттала).
19.05 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Къахьегама ресурсаш: пайда эцара проблемаш» (гІалгІай меттала).
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Инкаш ювха циск». Мультфильм. 4-гІа дакъа.
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо» (Москва). 3-гІа период.
20.45 — «Мокшан Суран иллеш». Саранскера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройка прожектор».
21.50 — «Фокина хетаю...». Ленинградера передача.
22.25 — «Микрохирургаш». Іилма - довзийтара фильма премьера.

25 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 2, 3-гІа сереш.
10.50 — «Дунен кагирхойн».
11.20, 16.00, 17.30 — «Кердадараш».
16.15 — Ю. Яковлева турпалаш — экрана тІа. «Йийг, нино юкъе хила безам бий хьа?».
18.10 — «Са хьамсара Дахьхе». Фотоконкурс.
18.15 — «Іилмен вахари».
18.45; 23.15 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Ца малар чІоагІдеш». 4-гІа передача.
19.15 — «ДоттагІие». Телевизионни журнал.
19.45 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 4-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 5-гІа сери.
23.30 — Кривонос Виктора автопортрет.

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрИйнара гимнастика.
8.15 — «Репутация». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гІа класс.
9.05, 13.40 — Английски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Обществоведени.
10.35, 11.40 — А. С. Пушкин. «Дубровский». 5-гІа класс.
11.05 — «Наьна школа».
12.10 — «Блудный сын». Художественни фильм.
14.10, 23.50 — «Кердадараш».
14.15 — Историе оагІонаш. «Вайна тІехьа Москва я».
17.15 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.20 — «Аленький цветочек». Брянски къоначa хьажархочун театра спектакль.
18.30 — «Ленинан некъ» газет. 1988 шера (нохчий меттала).
18.40 — «Депутатий гІулакхаш».
19.05 — Фильм-реклама.
19.10 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.25 — «Продукце дикала—болхлой тешам». Машинашъерий Денга (нохчий меттала).
19.50 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!»
20.00 — «Шоана хетар». Кагирхой дешарен, къахьегамен салаІарен проблемаех (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
23.20 — Волейбол. Европа чемпионат. МаІанах. СССР сборни — Румыне сборни. Бельгера передача.

26 СЕНТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

ПРОПАГАНДИСТА ДИ

7.00 — «90 минут».
8.30 — «Место встречи изменить нельзя». Телевизионни художественни фильм. 4-гІен 5-гІен сереш.
11.10 — Дизза къамаьл. «Опыт хьахилар».
12.30 — ШоллагІа Ерригсоюзни халкъа творчества фестиваль.
13.00 — «Ни пуха, ни пера». Телевизионни очерк.
13.20 — «Халкъа ашараш».
13.30 — «Массанена а хІаранена а». Чебоксары, Горький яхача городашкарча чуІе фусамаш хьалъяра проблемаех.
14.00 — Пропагандиста Денга. Теоре дешаш. «Красная заря». яхача Іилма-производственни объединене пропагандистий балхах масал а оттадеш просвещене балха перестройках.
14.30, 17.45, 23.10 — «Кердадараш».
14.40 — «Уж хьалхара хиннаб» яхача циклацара. «Из Ленинграда Іомавеннаб». В. И. Бабушкинах дола документальни фильм.
15.00 — «СелаІэд» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль... Йемена культурни тІехьале (НАР).
15.30 — «Хьайбай дунен тІа».
16.30 — Исполнительски искусства говзанчаш. С. Аккордо (Итали).
17.25 — «Кентервильское привидение». Мультфильм.
17.50 — «Хрустальный глобус». Телевизионни документальни фильма премьера. 1987 шера июнь бетта Москве хиннача Дерригдунен — кхалнаькха конгрессах.
18.55 — Іан ханага довлар.
19.10 — Сийлахьча Октябра юбилейга. Историен довргдоаца мугІараш. «Белорусский вокзал». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Шоаттден сайрийна». «Михаил Жванецке дех».
23.15 — «Созвездие «Динамо». Телевизионни документальни фильма премьера

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрИйнара гимнастика.
8.20 — «А ельник зелен и тенист». Іилма-довзийтара фильм.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — ІуйрИйнара почта».
9.30 — Туркменски телевидене программа.
10.50 — «Вай беш».
11.20 — Ф. Рабле. «Гаргантюа и Пантагрюэль». Дунен художественни культура.
11.50 — «Веханза вена доттагІа». Субтитращца художественни фильм.
13.15 — «Тео Адама дех».
14.30 — В. Маяковске стихаш еш РСФСР заслуженни артиста Е. Киндиновс.
15.05 — «Даурия». Художественни фильм. 1-гІен 2-гІен сереш.
18.05 — «Нохч-ГІалгІайчен кІира».
18.15 — Кхоана — машинашъерий Ди».
18.50 — Хоамаш. реклама.
19.00 — «Школа. ПТУ. Завод».
19.30 — «Дезала юкъера концерт».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Малыш и Карлсон». Мультфильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.10 — «Буц баьццара я». Телевизионни художественни фильма премьера. 1-рен 2-гІен сереш.
00.00 — «Кердадараш».

27 СЕНТЯБРЬ

ДЕРРИГДУНЕН ТУРИЗМА ДИ

МАШИНАШЪЕРИЙ ДИ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гІулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «ІуйрИйнара почта».
11.30 — Дерригдунен туризма денга. «Никъберий клуб».
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцІено».
14.45 — «СелаІэд» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль... «КІувсашдар» (Афганистан).
15.10 — Концертни студе Останкино СПТУ выпускникашца вІашагІкхетар.
16.40 — «Новкъост мали». Ерригсоюзни телевизионни конкурс. Ригера передача.
17.30 — «Догам дола фальг», «Сурт-сибат». Мультфильмаш. (Киргизи).
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Бегашта а бокъонца а». Сатирически передача.
19.30 — «Кинопанорама».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Футбольни обозрени.
22.20 — «Иллена дІаденна вахар». РСФСР халкъа артистка И. П. Лунзема кхсиламах.
23.35 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дІаоттаІ».
8.20 — «Мастера сий балхо доаккх». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.50 — «Хьамсарча мехка ашараш». Фильм-концерта премьера.
9.15 — «Эрсий къамаьл».
9.45 — Дунен музыкальни культура ганзера. А. И. Хачатурян. ШоллагІа симфони.
10.35 — Машинашъерий Денга. «Запорожец» — зІамигача автомобила йокхха проблемаш». Телевизионни документальни фильма премьера.
11.05 — «Камила». Телевизионни художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш.
13.15 — «Дунен кагирхойн».
13.45 — Мехка къаман театрий фестиваль. «Даханаго». А. Шогенцукова цІерагІча Черсий-Балкхарой паччахьалкхен драматически театра фильм-спектакла премьера. Автор — З. Аксиров.
15.45 — Реклама.
15.50 — Волейбол. Европа чемпионат. МаІанах. Голланде сборни — СССР сборни. Бельгера передача.
16.20 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Советски искусства оагІонаш. «Литературен театри». 6-гІа фильм.
17.35 — Бокс. СССР кубок. Финал. Хабаровскера передача.
19.05 — «БаьцовгІай дуне».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Карлсон цІакхаьчав». Мультфильм.
20.15 — «Іилмен техникен». Киножурнал.
20.15 — «СелаІад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Йемена культурни тІехьале». (НАР).
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Карусель». Телевизионни художественни фильм.
23.00 — «Кердадараш».

РАДИОПРОГРАММА

22 СЕНТЯБРЬ

6.30 — «Юртара Іуйренаш».
6.55 — 7.00 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Димаев Іаьлий иллеш.
9.15 — «Пятилетка шин шера план — Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизарга (нохчий меттала).
9.30 — 10.00 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
16.00 — Передачай порграмма. Хаоттам.
16.01 — «Ца малар — вахара норма» (гІалгІай меттала).
16.16 — 17.00 — «Урус-Мартановски района Мичурина цІерагІча совхоза хьалхалаттарашта хетадаь концерт.
18.00 — Хоамаш.
18.30 — 18.50 — Объявлени.

УКВ

19.00 — Лирически иллей концерт.

23 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Перестройка гІа бахар» (нохчий меттала).
6.55 — 7.00 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — А. Шахбулатов «Нохч-ГІалгІайчен халкъа поэзера вокально-симфонически цикл».
11.15 — Халкъа эшача товарашта — лакха дикал. (гІалгІай меттала).
11.40 — 12.00 — Концерт.
15.15 — «Цхьан дезале» (гІалгІай меттала).
15.35 — 15.45 — «Ден темаех» (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 — Халкъа ашараш.
18.00 — Хоамаш.
18.30 — 18.40 — Объявлени.

УКВ

19.00 — У. Димаева кхоачашъю лирически мелодеш.
19.14 — «Зама» ансамбла концерт.

24 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Маяк» яхача совхоза къахьегамхой болча». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
6.55 — 7.00 — Передача программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.20 — Музыка.
8.35 — 9.00 — Литературни Нохч-ГІалгІайче (нохчий меттала).
11.15 — «Сенга кхоачаву сагот ца хиларо» (нохчий меттала).
11.30 — «Ханая хьалхабьннараш» (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 — «Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизарга» «ДегІаахара лагІаш».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Лирически иллеш.
18.00 — Хоамаш.
18.30 — Объявлени.
18.40 — «Вахари дин» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка.

УКВ

19.00 — ДІалокх М. Буриаева.
19.30 — «Ек къона оазаш». Концерт.

25 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртарг Іуйренаш».
6.55 — 7.00 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон» (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 — Музыка.
11.15 — 12.00 — «Нохч-ГІалгІай музыкальни культура истори» яха циклера передача.
15.15 — 15.30 — «Тешам». Очерк (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам
17.16 — «Перестройка: гІулакхаши проблемаши». Малгобекски районера передача (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Хоамаш.
18.30 — Объявлени.
18.40 — 19.00 — «Сатирически микрофон».

УКВ

19.00 — Музыкальни галерея. ДІалокх Дагаев Валида.

26 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
6.55 — 7.00 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Объявлени.
10.15 — РадиоладувгІархой хаттарашта жоп лу.
10.35 — 10.40 — Музыка.
11.00 — «Хьона, Даймохк, салтечун дог».
11.30 — 12.00 — «Перестройка» наькъагІа».
12.40 — «Октябрь са халкъа кхеле» (нохчий меттала).
13.00, — 13.15 — Музыка.
15.15 — «В тональности Р. Паулса» яха музыкальни программа.
16.00 — «Бригадни подряд болх беш я» (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 — «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.
18.20 — 19.00 — «Музыкальни почта».

УКВ

19.00 — «СалоІа минуташ». Радиокомпозици
19.20 — «Тха музыкальни галерея». ДІалокх Мусаева Лайлас.

27 СЕНТЯБРЬ

ГІНШЛОНХОЧУН ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Объявлени.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукха еза мелодеш».
11.20 — 12.00 — ГІншлонхочун Ден хетаь цІейя программа.
15.15 — 15.30 — «Вай лоалахой болча». Къулбаседа ХІнрийчера передача.
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона смена» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагІал долчарна хетадаь концерт.

УКВ

19.00 — Концерт.
19.30 — Иллеш, мелодеш, ашараш.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДІАХЬОШ ДА 1988 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тІехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

Хоаттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, догІа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 16—21, Грозне 18—20 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 4—9, дийнахьа 17—22 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске. ул. 92 Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря—2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленность и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства—2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем—2-85-64; машинописное бюро—2-89 51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05287. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3285.